

Фэст яднання — у статусе шэдэўра!

У гэтую сераду з далёкай індакіянскай выспы Маўрыкій прыйшла надзвычай прыемная для Беларусі вестка. Міжрадавы камітэт па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны UNESCO падчас 13-й сваёй сесіі ўключыў Будслаўскі фэст у Рэпрэзэнтатыўны спіс шэдэўраў нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва.

Ілья СВІРЫН

Адзін з сімвалаў беларускай ідэнтычнасці, урачыстасць, якая адбываецца ў атмасферы ўсеагульнай павагі і сяброўства ды аб'ядноўвае розныя групы людзей. Такімі словамі апісваецца ў афіцыйных дакументах штогадовы ліпеньскі фэст у гонар судатворнай іконы Маці Божай Будслаўскай. І кожны, каму пашчасціла хця б раз на ім пабываць, пэўна, ахвотна пацвердзіць праўдзівасць такіх эпітэтаў.

Пасля амаль дзесяцігадовага перапынку наш сегмент у Спісе сусветнай спадчыны нарэшце павялічыўся. Свята ў Будславе стала шостым яго элементам, датычным Беларусі — і першым менавіта ў Рэпрэзэнтатыўным спісе. Яшчэ адна праява нашай нематэрыяльнай культурнай спадчыны, якая мае статус здабытку чалавецтва — Семежаўскія “Калядныя Цары” — пакуль знаходзіцца ў спісе аб’ектаў, якія патрабуюць абароны. Між тым, на Беларусі нямаюць іншых аўтэнтычных традыцый, вартых такога высокага прызнання. І хочацца верыць, што наступныя зрухі будуць хутчэйшымі.

Працяг тэмы — на старонцы 4.

Фота Сяргея ЛЕОКЕЦЯ

Актуаліі

ПРОСТЫЯ РЭЧЫ І НЯПРОСТЫЯ З’ЯВЫ

26 лістапада Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі былі прысуджаны дзяржаўныя ўзнагароды прадстаўнікам розных сфер дзейнасці. У тым ліку — за значныя дасягненні ў культуры і мастацтве.

СТ. 2

Тэма

СМЯЕЦА ТОЙ, КАМУ СМЕШНА

Учора ў Рэспубліканскім тэатры беларускай драматургіі падвялі вынікі конкурсу п’ес Comedy.by. Чаму не ўдалося абраць найлепшага камедыёграфа краіны, распавёў “К” старшыня журы Аляксандр Гарцуеў.

СТ. 6

Гістарыёграф

“ТВОРЧАСЦЬ — ГЭТА ЯК ТУЗАНУЦЬ БОГА ЗА БАРАДУ”

За год да сусветнага прызнання Сэмюэла Бэкета, у 1968-м, яго культывы твор “У чаканні Гадо” паставілі энтузіясты з аматарскай студыі. Упершыню ў Савецкім Саюзе! “К” нагадвае гісторыю “Юнацтва”.

СТ. 14

Афіцыйна

ВІНШУЕМ!

26 лістапада ўказам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнка былі прысуджаны дзяржаўныя ўзнагароды прадстаўнікам розных сфер дзейнасці. У тым ліку — за значныя дасягненні ў культуры і мастацтве.

Медалём Францыска Скарыны былі ўзнагароджаны:

- мастацкі кіраўнік заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь цырка імя Валерыя Абыяка Палаца культуры “Касцюкоўка” Таццяна АБЕЛЬ;
- артыст Прадзюсарскага цэнтра “Тудоўкін” Руслан АЛЯХНО;
- артыст балета Дзяржаўнага акадэмічнага ансамбля танца Беларусі Аляксандр ГЛАЗКО;
- артыст камернага аркестра — вядучы майстар сцэны Гродзенскай капэлы Ірына ГРЫЦЦ;
- артыст тэатра лялек — вядучы майстар сцэны Гродзенскага абласнога тэатра лялек Людміла ПАУЛЮСКАЯ;
- выкладчык спецыяльнага цыкла Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускім дзяржаўнаму акадэміі музыкі Ірына СЕМЯНЬКА;

— артыст аркестра Дзяржаўнага акадэмічнага ансамбля танца Беларусі Анатоль ТАРАН;

— дырэктар Зашырскага культурна-спартыўнага цэнтра Яўгенія ШАДРЫНА.

Гэтым жа Указам № 462 былі прысвоены ганаровыя званні Рэспублікі Беларусь. Выкладчыцкі склад Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў папоўніўся яшчэ адным заслужаным дзеячам мастацтваў Рэспублікі Беларусь — званне атрымаў дацэнт кафедры інтэр’ера і абсталявання Віктар БАРАБАНЦАЎ. Заслужаным дзеячам культуры Рэспублікі Беларусь стаў першы намеснік галоўнага рэдактара Выдавецкага дома “Беларусь сёння” Міхаіл ЛЯБЕДЗІК.

Заслужанымі артыстамі Рэспублікі Беларусь прызнаны салістка Магілёўскай абласной філармоніі Іскіі АБАЛЯН-БАРОЎСКАЯ, вядучы майстар сцэны Тэатра-студыі кінаакцёра Валерыя АРЛАНОВА, вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага аркестра сімфанічнай і эстраднай музыкі Рэспублікі Беларусь Павел БЕЛЯЎСКІ, вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Ігар ДЗЯНІСАЎ, артыст-вакаліст, вядучы майстар сцэны Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра Людміла СТАНЕВІЧ. А віншаванні са званнем народнага артыста Беларусі прымае вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы Зоя БЕЛАХВОСЦІК.

Краіна як падстава для гонару

27 лістапада ў Музеі сучаснай беларускай дзяржаўнасці адбылася цырымонія ўзнагароджання пераможцаў конкурсу фатаграфій і відэаролікаў “Мы сваёй Беларуссю ганарымся”. Гэта творчае спаборніцтва з’яўлялася часткай праграмы Года малой радзімы і мела за мэту папулярызацыю гісторыка-культурнага спадчыны і сучасных дасягненняў нашай краіны найперш сярод моладзі — тых, хто нарадзіўся ўжо ў суверэннай Беларусі.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота аўтара

Усяго на конкурс было даслана звыш 380 фатаздымкаў і відэа. Тэматыка зыходна была неабмежаванай, і кожны з аўтараў сам вырашаў, што для яго ёсць малая радзіма ў візуальным выяўленні, і як яна асабіста для яго ўвасабляе радзіму вялікую, імя якой — Беларусь. Сёння фатаграфія і відэа — гэта бадай самы дэмакратычны, самы даступны сродак творчай самарэалізацыі. І хоць розніцу паміж практыкаваннямі дэльтанта-аматара і работай прафесіянала не замусуе вака бачыць адразу, часам пачатковец можа здзівіць нечаканым ракурсам і шчырай імпрэсіяй. Нездарма кажуць, што раз-пораз наватарамі і вынаходнікамі становяцца тыя людзі, якія кепска знаёмыя — альбо незнаёмыя зусім — з законамі жанру і канонамі тэмы.

Нешта падобнае адбылося і на гэтым конкурсе, арганізаваным пры падтрымцы Міністэрства культуры, Міністэрства інфармацыі, грамадскага аб’яднання “Белая Русь”. Спрычыніліся да справы таксама Белтэлепрадэкампаганія, выдавецкі дом “Звязда”, агенцтва “Мінск-навіны” і газета “Знамя юности”. Па прадстаўленым на конкурс матэрыяле відэа, што на тэму малой радзімы адгукнуліся жыхары як вялікіх гарадоў, так і мястэчак ды вёсак. А з гэтага вынікае, што ў духоўным сэнсе ў Беларусі няма правінцыі, глыбіні; што лапкі зямлі, не пакрытай асфальтам, можа займаць у чыйсьці сэрцы такое ж месца, як і сталічны праспект. Ёсць назвы некаторых работ, адзначаных дыпламамі: “Зямля бацькоў — мая зямля” (Ганна Хотылева), “Восень на Цнянскім вадасховішчы” (Валерыі Козуб), “Герваты” (Віктар Ешчанка), “Карункі душы” (Яўген Чарняўскі), “Мая малая радзіма” (Марыя Набутовіч).

Першае месца ў намінацыі “Фатаграфія” — “Любоў” Міхаіла Капычкі, а найлепшы відэаролік зрабіў замежнік — італьянец Франка Навічэнта Буцільеры, “Беларусь, зямля легенд”. Ён вельмі ўражаны нашым краем і хацеў перадаць сваё захапленне. На ягоную думку, ў Беларусі моцны турыстычны патэнцыял.

Конкурс засведчыў, што мяжа паміж аматарствам і прафесіяналізмам не такая ўжо трывалая, і пры жаданні можна яе пераадолець. Як падаецца, аўтарам некаторых адзначаных работ мае сэнс зняцца фатажурналістыкай ці ў перспектыве звязаць свой лёс з тэлебачаннем.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Простыя рэчы і няпростыя з’явы

Днямі майстру пейзажа і партрэта Віктара Барабанцаву прысвоена званне заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь. У адказ на віншаванне ад нашага карэспандэнта мастак сказаў наступнае:

— Калі чалавек творчай прафесіі будзе гаварыць, што ён абсалютна абіякавы да меркаванняў грамадства пра ягоную працу і да афіцыйных знакаў пашаны — ганаровых званняў, лаўрэатскіх дыпламаў, медалёў — дык я схільны яму не недта верыць. Я не ўяўляю для сябе іншай прафесіі, акрамя мастакоўскай, і справу сваю буду імкнуцца рабіць як мага лепей — незалежна ад таго, будзе гэта годна ацэнена або не. Але ж хочацца адчуваць і сваю запатрабаванасць, усведомляць, што маё мастацтва не аднаму мне патрэбна. Таму навіна пра прысваенне звання “Заслужаны дзеяч мастацтваў” была для мяне радаснай. З веча нават заснуць не мог, столькі эмоцый! Аднак раніцай прачнуўся і звычайна пайшоў у майстэрню. Праўда, ужо з усведамлен-

Віктар Барабанцаў у сваёй майстэрні.

нем, што зараз трэба працаваць з яшчэ большай адказнасцю за вынік. Бо да гэтага абавязвае і гонар, які мне аказаны, і мой новы статус.

У мяне няма пачуцця, што я трапіў у эліту. Добра разумею: ёсць цэлы шэраг маіх калегаў — вядомых за мяне не горшых у прафесійным сэнсе, — якія такага звання не маюць і з гэтага не бядуюць наогул. Калі я выстаўляю сваю ра-

боту ў салоне, бяру удзел у выставачным праекце ці раблю манументальную аздобу, дык глядзю, пакупнік, замоўца ацэньваюць не мой паслужны спіс, а канкрэтную працу. І галоўны крытэрыі тут — “падабаецца — не падабаецца”, а не тое, “заслужаны” я ці звычайны.

Наданне ганаровага звання для мяне — гэта нагода азірнуцца назад і крытычным вокам ашаніць зробленае. Паводле адукацыі я манументаліст, і досыць доўга ў маім станковым жывапісе прысутнічала ўмоўнасць, уласцівая фрэскам і мазаікам. Быў час, калі спрабаваў знайсці сябе ў авангардных плынях. Сёння ж я збольшага засяроджаны на тых рэчах і з’явах, якія вонкава не кідка, але маюць унутраную экспрэсію. Гэта кравяды, партрэты людзей, сумоўе з якімі дае становачы эмоцыі. Зрэшты, той жа на-

цюрморт ёсць адлюстраванне нематэрыяльных каштоўнасцей праз матэрыяльную атрыбутыку. Мне падабаецца маляваць простыя рэчы, бо за імі — няпростыя з’явы.

Мне падаецца, сёння ў нашым мастацтве прыйшоў час, які можна назваць пасляэвалюцыйным. Нейкае падабенства таго, што ўжо было сто гадоў таму. Тады сацыяльны выбух разбурыў звыклы лад жыцця і паставіў пад сумнеў звыклы каштоўнасці. У пашане былі пафас, мастацкі эксперымент, эстэтычная правакацыя. А потым, па меры таго як жыццё наладжвалася, мастацтва вярталася да форм, зразумелых шырокай грамадзе і адпаведнага камфорту. Нешта падобнае адбываецца ў нас цяпер. І як мастак у гэтай плыні я адчуваю сябе зручна.

Газета КУЛЬТУРА ШТОДТЭНДЭВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года. Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Ілья Васільевіч СВІРЬЦІН; **намеснік галоўнага рэдактара** — Вераніка МОЛДАКАВА; **адказны сакратар** — Юрый КАРПЕНКА; **рэдактары аддзелаў**: Надзея БУНЦІВІЧ, Яўген РАГІН; **аглядальнік рэдакцыі**: Дар’я АМЯЛІКОВІЧ, Іна НАРКЕВІЧ, Настася ПЛАНКАТАВА, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт**: Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, Алег ІЛІМАЎ; **карэспандэнт** — Ганна ШАРКО; **фотакарэспандэнт** — Сяргей ЖДАНОВІЧ; **мастацкі рэдактар** — Наталія ОБАД; **карэктар** — Таццяна ПАШТАКА.

Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чэцверты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.

Выдавец — Рэдакцыя выдавецкага ўстава “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”. **Дырэктар** — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна; **першы намеснік дырэктара** — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.

Прыёмная: (017) 334 57 41. 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, Чэцверты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдчы, кім і калі выдданы, пашпартны нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупкісці не рэдагуюцца і не вяртаюцца. Межрэкані аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

*Матэрыялы на правах рэкламы. © “Культура”, 2018. Наклад 3 552. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дэманунацыі. Падпісана ў друку 30.11.2018 у 19.00. Замова 4472. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларускі Дом друку”. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. Пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Разам зможам болей

29 лістапада ў сталічным ДOME прэсы адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная Міжнароднаму дню інвалідаў.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Як нагадала намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталля Задзяржоўская, наша краіна ратыфікавала Канвенцыю аб правах інвалідаў яшчэ ў 2016 годзе. Рэалізацыя нормаў канвенцыі прадугледжвае абарону асноўных правоў гэтай катэгорыі грамадзян: свабоднага доступу інвалідаў да працы і да сацыяльнай інфраструктуры, грамадскага і культурнага жыцця ў Беларусі.

— Міністэрства культуры краіны, як сувязьнікальнік гэ-

тай Канвенцыі, прыкладае ўсе намаганні, каб ствараць роўныя магчымасці людзей з інваліднасцю да культурнай дзейнасці, — адзначыла прадстаўнік ведамства. — Так, з 2016 года выдзяляецца мэтавае фінансаванне на правядзенне знакавых мерапрыемстваў з удзелам людзей з інваліднасцю.

Напрыклад, адзначыла Наталля Задзяржоўская, летась у Магілёве пад эгідай Саюзнай дзяржавы быў праведзены фестываль творчасці інвалідаў “Разам мы зможам болей”. Мерапрыемства, якое разгарнулася на базе Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці і культурна-асветнай работы, сабрала больш за 300 удзельнікаў з Беларусі і Расіі. У склад аічных дэлегацый увайшлі прадстаўнікі Беларускага таварыства інвалідаў па зроку, Беларускага таварыства глухих і Беларускага таварыства інвалідаў — па 17 чалавек ад кожнага рэгіёна краіны.

Сёлета беларуская дэлегацыя прыняла ўдзел у II Міжнародных Парадэльфійскіх гульніх, што праходзілі 11 — 17 лістапада ў расійскім Іжэўску, куды з’ехаліся дзве тысячы ўдзельнікаў з 24 краін свету. Творчыя спаборніцтвы людзей з абмежаванымі магчымасцямі ладзіліся па 29-ці намінацыях у васьмі відах мастацтваў.

Па словах кіраўніка народнай мужчынскай вакальнай групы “Хорус” унітарнага прадпрыемства “Элект” (Віцебск) Беларускага таварыства інвалідаў па зроку Ігара Кеўкіна, выступленне ягонага калектыву проста скарыла публіку і журы міжнароднага форуму. У выніку конкурсу прывезлі дадому Гран-пры II Міжнародных Парадэльфійскіх гульніх у намінацыі “Вакальнае мастацтва. Эстрадны вакал. Ансамблі”.

У сваю чаргу, загадчык філіяла “Цэнтр інклюзіўнай культуры” гарадскога Цэнтру культуры Гомеля Кірыл Курдзюмаў распаўё пра

дзейнасць сваёй установы, у якой працуюць шматлікія гурткі на платнай і бясплатнай аснове, ладзяцца фестывалі, конкурсы, а таксама паспяхова прэзентуюць сваю творчасць шэраг калектываў са званнямі “народны” і “ўзорны”.

Адзін з апошніх праектаў Цэнтру — арганізацыя майстар-класаў на розныя тэмы для школьнікаў і моладзі з парушэннямі слыху. Напрыклад, адно з заняткаў на тэму “Рэкламны дызайн” прайшло сёлета ў красавіку на базе спецыяльнай агульнаадукацыйнай школы № 70 Гомеля. Падчас майстар-класа выкладчык і дызайнер Юрый Сцяпанавіч з дапамогай сурдынаперакладчыка расказаў пра сучасныя тэндэнцыі ў рэкламным дызайне, прычым беларусы прывезлі дадому Гран-пры II Міжнародных Парадэльфійскіх гульніх у намінацыі “Вакальнае мастацтва. Эстрадны вакал. Ансамблі”.

У сваю чаргу, загадчык філіяла “Цэнтр інклюзіўнай культуры” гарадскога Цэнтру культуры Гомеля Кірыл Курдзюмаў распаўё пра

“Мова, прыгожае пісьменства, паэзія, музыка — сродак сувязі між душами людзей, вышэйшы сродак”, — слухна заўважыў у свой час класік беларускай літаратуры Уладзімір Караткевіч. Так, музыка знакамтых румынскіх кампазітараў злучыла выканаўцаў з Румыніі і Беларусі. У рамках Міжнароднага фестывалю мастацтваў “Беларуская музычная восень” у Вялікай канцэртнай зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся святочны канцэрт CENTENAR (“Стагоддзе”), арганізаваны пры падтрымцы Амбушады Румыніі ў Рэспубліцы Беларусь і прысвечаны 100-годдзю Вялікага аб’яднання Румыніі, якое адзначаецца 1 снежня.

Румынская рапсодыя для беларускіх цымбалаў

Пачаў канцэрт аркестр беларускіх народных інструментаў Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя Міхаіла Глінкі пад кіраўніцтвам Уладзіміра Чэрнікава (на здымку). Слухачы былі зачараваны цудоўным пералажэннем “Першай румынскай рапсоды” Джорджэ Энэску для беларускіх цымбалаў. Арыя з оперы “Жніво” Ціберыу Бердзічану, якую выканала Вольга Косарава (сапрана) у суправаджэнні аркестра, выклікала ў зале хвалю апладысмантаў і крыкі “Брава!”

Пасля аркестра музыка румынскіх кампазітараў прагучала на трубе (выканаўца А. Ярэшчанка), флейце (выканаўца А. Рэнанская), скрыпцы (выканаўца М. Васіленка), а таксама ў выкананні ансамбля скрыпачоў “Капрыс” (кіраўнік Г. Арабей). Нікога не пакінула раўнадушным ні “Хора стаката” Грыгараша Дзініку для тубы, ні Cantabile et presto для флейты і фартэпіяна Энэску, ні “Сельскі танец” Канстанціна Дзімітрэску і “Жаваранак” Грыгараша Дзініку для скрыпкі. А слухачы знаёмія ўсім творы Віктара Раду “Вяснавы карагод” і “Сакавіцкі карагод” Дзініку ў выкананні аркестра беларускіх народных інструментаў і ансамбля скрыпачоў “Капрыс”, гледачы былі гатовыя ажно пачаць танцаваць пад яскравыя і запальныя румынскія рытмы.

Дует юных выканаўцаў Вадзіма Матлаша (баян) і Ігара Асідчанкі (акардэон) завяршыў выступленне беларускіх артыстаў “Малдаўскімі найгрышамі” Барыса Марцыянава. Слухачы былі ўражаны эмацыянальнасцю, з якой нашы музыканты прадставілі творы лепшых і знакамтых кампазітараў Румыніі, надваючы ім свой, асаблівы беларускі сэнс.

Другое аддзяленне канцэрта распачаў Духавы

аркестр Нацыянальнага каледжа мастацтваў імя Дзіну Ліпаці з Бухарэста пад кіраўніцтвам Марчэла Пячанкі. Гэтая навучальная ўстанова — адна з самых прэстыжных у Румыніі. Заснаваная ў 1945 годзе, яна выхавала больш за пяць тысяч музыкантаў, якія плённа працуюць не толькі ў Румыніі, але і за яе межамі, у тым ліку ў лепшых аркестрах свету.

Духавы аркестр, які прыехаў у Беларусь, як і іншыя калектывы каледжа мастацтваў, пастаянна выступаюць разам з лепшымі выканаўцамі на самых прэстыжных пляцоўках Румыніі і актыўна гастралююць за мяжой. А на святочным канцэрте ў Мінску аркестр прадставіў цікавую і разнастайную праграму. Творы Іосіфа Іванавіча, Іаана Стамаціядэ, Ціберыу Олаха, Чыпрыяна Парумбеску, Альфрэда Мендэльсона гучалі па-класічнаму строга і па-румынска каларытна, багата на нацыянальныя меладыйныя абарты і народныя рытмы. Усіх вельмі ўразіў “Канцэртны марш” і вальс Іванавіча “Дунайскія хвалі”, соіта “Міхай Храбры” Олаха, п’еса Парумбеску “Край Ноу”. Завяршыў сваё выступленне аркестр яскравым творам у нацыянальным стылі — соітаў “Ары з Мунтэні” Мендэльсона.

У фінале святочнага вечара ўсіх прысутных у зале чарка сапраўдныя сюрпрызы да музыкантаў з Бухарэста далучылі беларускіх дзятчаты іхнольцы. Творы Іосіфа Іванавіча і Яўгена Глебава выканаў Беларуска-румынскі аркестр пад кіраўніцтвам Уладзіміра Чэрнікава і Марчэла Пячанкі. У выніку дзяючых таленавітай моладзі і прафесійным музыкантам Румыніі і Беларусі культуры дзюх краін сталі больш бліжымі і зразумелымі адна адной.

Ірына ЛУК’ЯНАВА, выкладчык Дзяржынскай дзіцячай школы мастацтваў
Фота Аксаны МАНЧУК

Дзеля вернага гледача

Віктар Манаеў прымае віншаванні ад калег...

...і выходзіць да гледача з сольнымі нумарамі.

артыст у чарговы раз скарыў залу сваёй шчырасцю. Выступленне перыядычна змянялася кадрамі відэахронікі. Прысутным паказвалі даўнія запісы са спектакляў, кіназгізоды з удзелам майстра, фота яго першых крокаў на прафесійнай сцэне. Як вядома, Віктар Манаеў пачынаў сваю кар’еру з прафесіі акцёра-ляльчыка, пра што заўбёды з задавальненнем распавядае. І на юбілейным вечары ён нават разыграў невялікі лялечны эцюд з шарыкам, які на нейкі момант ператварыўся ў галаву лялькі. Пасля ж чырвоны шар стаў клоўнскім носам — бо перш

за ўсё гэты акцёр бліжкі публіцы сваімі бліскучымі камердыійнымі ролямі.

На творчым вечары Манаеў таксама шмат жартаваў. Ён браў са спецыяльна вывезенай на сцэну тэатральнай вешалкі паліто, шалікі, піжамкі, каб віртуозна пераўвасабляцца ў забавуны нягэрабных, эксцэнтрычных герояў Чэхава, персанажаў са спектакляў “Сымон-музыка” і “Местачковае кабарэ”. У апошнім на пару з Віктарам Сяргеевічам на сцэну выйшаў Алег Гарбуз. Але срод шчырай вяслоці народныя артысты знашоў месца і для светлай журбы. Пад жывое музычнае супра-

ваджэнне аркестра тэатра ён спяваў шчымымі песню на словы Марка Мермана са спектакля “Вельтмайстар-акардэон” і вядомую ў выкананні Аркадзя Райкіна кампазіцыю пра добрага гледача ў 9-м шэрагу.

У гэтым калейдаскопе сольных нумароў знайшлося месца і для фірмовага віншавання ад калег. Узэйшы за аснову канву пастаўленага ў тэатры “Рэвізора”, купалаўцы вывелі на сцэну ўжо добра знаёмых па шматлікіх каплюніках парадыйных бюракратаў у выкананні Дзімітрыя Есяневіча, Міхаіла Зуі і Рамана Падалькі. З прылеўкамі-віншавалкамі выходзілі да юбіляра дамы ў вязаных капылошах — актрысы прымерылі на сябе вобраз класічных гледача тэатра. А акцёры ў народных касцюмах выехалі да Манаева на пракутарах.

Напрыканцы зала доўга апладзіравала юбіляру, а ён шчыра дзякаваў: па яго прызнанні, часам ад суперажывання гледачоў артысты атрымліваюць куды больш, чым могуць самі аддаць публіцы.

25 лістапада ў цёплай атмасферы роднай купалаўскай сцэны Віктар Манаеў правёў творчы вечар, прысвечаны ўласнаму 60-годдзю, якое народны артыст Беларусі адзначыў яшчэ ў жніўні. Віктар Сяргеевіч не любіць залішняй шуміхі вакол сябе, таму мерапрыемства нават не было пазначана ў афішы. Аднак зала запоўнілася калегамі па цэху, роднымі і сябрамі юбіляра.

Настасся ПАНКРАТАВА /
Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Рэдка мерапрыемствы такога кшталту даюць магчымасць гледачам адчуць сябе быццам у хатнім атачэнні, але Віктару Сяргеевічу тое ўдалося без напружання. Замест таго, каб прымаць афіцыйныя прамовы і абавязковыя ў такіх выпадках віншаванні, юбіляр вырасьў сам выступіць перад гасцямі з любімымі вершамі, праязнічымі ўрыўкамі і эпізодамі з вядомых купалаўскіх спектакляў. Са сцэны гучалі радкі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Яны суседнічалі з прамовамі аўтарства Аляксандра Пушкіна і Фёдара Цютчова. Як тлумачыў акцёр, ён выбіраў вершы, якія былі звязаны з яго біяграфіяй і сталі вызначальнымі ў нейкіх жыццёвых абставінах. Не ўдакладняючы, які з твораў да якой сітуацыі адносіцца (“Людзі, якіх тое датычыцца, зразумяюць і так”, — усміхаўся Віктар Сяргеевіч), народны

Сусветная спадчына ад піцы да рэгей

Варта нагадаць, што спроба ўключэння Будслаўскага фесту ў спіс шэдэўраў сусветнай нематэрыяльнай спадчыны прынесла вынік не з першага разу. Некалькі гадоў таму міжнародныя эксперты завярнулі гэтае дасье “на дапрацоўку”. На шчасце, нашай камісіі па справах UNESCO хапіла ўпартасці выправіць трыя даволі фармальныя, трэба адзначыць, заўвагі і рушыць на другі захад. Цяпер ужо паспяхова.

Ілья СВІРЫН

народным экспертам: тыя акурат любяць, каб было “кратэйўненька”. Літаральна праз месяц пасля публікацыі піцу ўключылі!

Сёлётная сесія на Маўрыкі прынесла новую неспадзяванку. На наступны дзень пасля галасавання па Будслаўскім фесту ў той самы спіс патрапіла і музыка рэгей з Ямаікі. “Ну, вось, вымушаны перапынак. Усе разам спяваюць і танчаць. Сапраўды агульная спадчына чалавецтва, дзякуючы глабалізацыі,” — паведамляе з месца падзей бадай самы аўтарытэты ў нас спецыяліст у сферы нематэрыяльнай культурнай спадчыны Ала Сташкевіч.

Наша мысленне ў дадзеным выпадку почасту працуе па ана-

Свята ў Будславе — для ўсіх пакаленняў.

Увогуле, сам працэс падрыхтоўкі такіх дасье — гэта вельмі карысны досвед. Своеасаблівае практыкаванне: як трэба казаць пра беларускія адметнасці ў вялікім свеце, каб нас зразумелі і належна ўспрынялі? Як пераканаць у іх каштоўнасці тых, у каго Беларусь выклікае не болей асацыяцый, чым у нас — высята Маўрыкій? І з засвоенымі аічыннымі экспертамі “лайфхакамі” мы будзем абавязкова знаёміць. Пагатоў, яны прымяняльныя не толькі ў гэтай даволі вузкай сферы.

Між тым, нават і ўнутры краіны прыемная навіна выклікала рэакцыю супярэчлівую. Напэўна, працэс унікальнай-небудзь іншай нацыі — без залежнасці ад свайго рэлігійнага светапогляду — адзінадушна радаваліся і святкавалі б, пачуўшы, што з’ява іх культуры атрымала такое высокае прызнанне. Як радуюцца бліскучым перамогам свайі зборнай нават тыя, каму той футбол да лямпачкі. Балазе, нагода — не меншая. У нас жа ў сённяшні час (хай і зрэдку) незадаволенне буркатанне: маўляў, гэта не наша свята, бо мы не католікі, а паганцы ці атэісты...

Да ўсяго, той жа вох рорці стварае ўражанне, нібы многія нашы суайчыннікі не нагла пакуль цямяць, што ж такое нематэрыяльная гісторыка-культурная каштоўнасць. Зразумела, калі справа наўпрост тычыцца народных традыцый — як у выпадку са знакамітым “Юраўскім карагодам” з палескай вёскі Пагост, дасье якога эксперты UNESCO маюць разглядаць ужо налета. Але насамрэч дыяпазон тут куды шырэйшы.

Скажам, нельзе з год таму мы пісалі пра ініцыятыўу ўключыць у той самы Рэпрэзэнтатывы спіс італьянскую піцу — ці, дакладней, неапалітанскія традыцыі яе прыгатавання. Многім задума падалася дзіўнаватай, але толькі не між-

логія. Калі высокі статус атрымаў той ці іншы элемент з іншага краю, многія думваюць, што падобны поспех забяспечаны і чамусьці падобнаму з Беларусі. Маўляў, мы ж не горшыя. Хаця насамрэч задача стаіць прычыніцца інакш. Трэба ўбачыць, чаго ў сусветных спісах пакуль не стае і прапанаваць варыянты запаўнення гэтых лакунаў.

І тут варта адразу прыгадаць яшчэ адну вельмі важную акалічнасць. Ініцыятыва па ўключэнні той ці іншай з’явы ў спіс шэдэўраў нематэрыяльнай спадчыны чалавецтва павінна сыходзіць менавіта ад саміх яе носьбітаў. Адпаведна, схема такая: мы ўсведамляем каштоўнасць той ці іншай свайі традыцыі і робім захад, каб давесці, што сусветная культура без яе будзе няпоўнай.

А далей у справу ўжо ўключаюцца эксперты: дасье павінна адпавядаць пэўным чыста фармальным патрабаванням. І эксперты гэтыя павінны працаваць не на грамадскіх пачатках — прынамсі, калі мы хочам, каб іх дзейнасць была выніковай. Да ўсяго, пэўныя сродкі патрэбны так ці іначай — хая б на выбар відэадакументацыі і якасны пераклад матэрыялаў на англійскую.

У прыніцы, неак так усё і адбывалася ў выпадку з Будслаўскім фестам. Калі б не актыўная падтрымка — у тым ліку, і фінансавая, — з боку беларускай каталіцкай грамады, давесці справу да фінішу было б куды складаней. А вось нейкай цікавай высокавай традыцыі патрапіць у спіс UNESCO будзе куды складаней: сістэма падрыхтоўкі дасье ў нас пакуль як мае быць не адладжана. Зрэшты, гэта тэма для асобнай гутаркі.

“К” ужо пісала, што на нядаўнім пасяджэнні рэспубліканскага савета па пытаннях клубнай дзейнасці і народнай творчасці пры Міністэрстве культуры гаворка ішла і пра асаблівасці развіцця фестывальнага руху на Беларусі. Не без пэўнага задавальнення згадаў пры гэтым, што на пачатку мерапрыемства дырэктар Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і творчасці асветнай работы, старшыня згаданага савета Алег Хмялюкоў зазначыў: “Тэма, якую пастаянна ўзнімае газета “Культура”, стала прадметам разгляду на самым высокім узроўні”.

Анатомія фестывальных клонаў

Яўген РАГІН

Фестываль у нас, безумоўна, шмат. Ад рэальных да міжнародных. Мы іншым разам кажам пра гэта як пра неаспрэчаны здабытак. Аднак колькасць пераходзіць у якасць толькі пры наяўнасці, так бы мовіць, дбайнай селекцыі. Пры яе адсутнасці фестывальная карта краіны будзе нагадваць арэал распаўсюджвання клонаў, вельмі падобных, а таму не нагла жыццядайных. У выніку лепшых можна адабраць толькі з горшых. А гэта ўжо не эвалюцыя, а штосьці адваротнае. Словам, асноўная бяда фестывальнай справы — падабенства. І тады адзінымі спажывцамі фесту застаюцца госці-ўдзельнікі, бясконца ўдзячныя арганізатарам за бясплатны харчаванне ды пражыванне.

КУДЫ РУХАЦА

Намеснік начальніка галоўнага ўпраўлення культуры і аналітычнай работы — начальнік упраўлення культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Наталія Задзяркоўская агучыла асноўныя моманты даручэнняў Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і Савета Міністраў краіны ў дачыненні да развіцця беларускага фестывальнага руху. Гаворка пра выпрацоўку канцэптуальных палыходаў да арганізацыі фесту з улікам павышэння іх творчага ўзроўню, выяўлення таленавітай моладзі, пашырэння глядацкай аўдыторыі, максімальнага выкарыстання сацыяльнай інфраструктуры, развіцця турыстычнага патэнцыялу рэгіёна.

Сістэма, натуральна, ёсць і яна працуе, адзначыла Наталія Задзяркоўская. Тым не менш, у наступным годзе будзе распацка інвентарызацыя (магчыма, камісійная) міжнародных і рэспубліканскіх культурных мерапрыемстваў, у тым ліку — і рэгіянальных. Яе мэта — выключыць выпадкі арганізацыі няякасных фесту за кошт рэспубліканскіх бюджэтных сродкаў.

Застаецца разабрацца, які фест якасны, а які — не. Да прыкладу, мерапрыемства не можа мець статус міжнароднага, ка-

лі ў якасці глядацкай аўдыторыі выступаюць ўдзельнікі творчых калектываў і іх родзічы, калі ўдзельнікамі з’яўляюцца сябры нацыянальна-культурных аб’яднанняў нашай краіны. Так, статус мерапрыемства вымагае немалых вылікаў. А з нічога і нараджаецца нічога.

ЗАСЛОНА ШЭРАСЦІ

Стандартнасць, клонанасць, шэрасць... Непазбежныя лапцюжы фестывага “выраджэння”. Супрацьстаяць гэтаму павінен конкурс на найлепшы рэгіянальны фестываль, які не сорамна было б фінансаваць за кошт сродкаў рэспубліканскага бюджэту. Наталія Задзяркоўская зазначыла, што такі конкурс неўзабаве будзе абвешчаны афіцыйна. Фэст гэты не павінен быць новым, прыдуманым з нуля. Калі ў рэгіёнах лічаць, што да правядзення годнага, выпрабаванага часам мерапрыемства варта прыцягнуць рэспубліканскія фінансы, дык удзел у згаданым конкурсе павінен расставіць усе кропкі над “і”.

Упарадкаванне фестывальнага руху павінна быць адлюстравана ў агульных календарых і картахах. Але кожнае мерапрыемства ў гэтым рэспубліканскім спісе павінна быць як зван. Цалкам выключаяцца магчымаць дубляж, безабліччых, незапамінальных акцый. Паўнацэнны фест — гэта несумненны брэнд раёна ці вобласці.

ПРАБЛЕМА НЕ АДНАГО ДНЯ

Месца правядзення фестывальна павінна мець належную інфраструктуру. Тэма — з вобласці мараў. Але доўгатэрміновасць вырашэння праблемы якрз і азначае, што пачынаць варта было яшчэ ўчора. Адсутнасць якаснага жылля для ўдзельнікаў-гасцей ніяк не спрыяе развіццю праекта. Цудам, да прыкладу, трываеца “Берагіня”. Тлумачце тут, падаецца, адно: фест яркі, карысны, брэндавы. Уяўляецца, якім ён мог бы быць па геаграфіі ўдзельнікаў пры належнай інфраструктуры?

Ёсць інструкцыя правядзення рэгіянальных мерапрыемстваў. Па словах Наталіі Задзяркоўскай, неабходна яе прааналіза-

ваць і ўнесці, калі трэба, змены. Фэст павінен быць шматузроўневым, паэтапным па сваіх адборачных і заключных этапах. Іншым разам мы забываемся і на тое, што фестываль — гэта не толькі свята талентаў, але і іх курс. Творчыя лабараторыі і майстар-класы — абавязковы гарнір, які спрыяе агульнай каларыйнасці фестывальнай стравы. Дык

вось, конкурсная аснова — стымул для ўдасканалення творцы, бо ўсе не могуць быць лаўрэатамі. І чарговы доказ важнасці адбору лепшага з лепшых.

Яшчэ адна істотная з’ява Наталіі Задзяркоўскай. Творчы ўзровень фесту павінен прадугледжваць абавязковы ўдзел у праграмах мясцовых і запрашаных прафесійных, заслужаных аматарскіх, народных і ўзорных калектываў. Неўтанараваныя званнямі ансамблі павінны бацьчы высокі мастацкі ўзровень сваіх калег, павінны адчуваць арыенцыры для ўласнага творчага росту.

УПЛЫЎ МАЛОЙ РАДЗІМЫ

Не залішне нагадаць і пра тое, што нельга фарміраваць фестывальную праграму без уліку мясцовых гісторыка-культурных характарыстык, якія і складаюць аснову брэндавасці асобна ўзятага рэгіёна.

Усе згаданыя асаблівасці даляйшага фестывальнага руху краіны будуць абагульнены ў наступным годзе. Тады ж, па словах Наталіі Задзяркоўскай, пройдзе рэспубліканскі конкурс на найлепшы нацыянальны брэнд. З гэтай нагоды карысна, як думаемся, працягваць дырэктара Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці Кацярыну Лабука:

— Брэнд нельга штучна прыдумаць і навязаць, ён павінен “вырасці” на мясцовай традыцыі. Паняцце “брэнд” шчыльна спалучана з паняццем “тавар”. А які тавар карыстаецца попытам? Толькі звязаны з нашай гісторыка-культурнай спадчынай.

Лепш, падаецца, і не скажам. А таму ці паўсюль у сюэтную тканіну фестывальнага варта ўплітаць вобразы прыгажунь-мажартак з барабанами?

Варта дадаць, што ў сувязі з “рэвізіяй” фестывальна павінна быць роля Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур, які павінен асоўіць і функцыю Цэнтра рэгіянальных культурных праектаў. Без такой каардынацыі, заўважыла Наталія Задзяркоўская, проста не абісціся.

І самае галоўнае. Пераможцы нашых фестываляў не павінны знікаць з поля зроку грамадскасці. Таму трэба выпрацаваць сістэму далейшага іх прасоўвання. Чаму б таленту, выяўленому ў раёне, не паспрабаваць свае сілы ў вобласці?

Не спяшайцеся, дзеці, вырастаць

Увядзіце ў пашукавік словы “танцы дзеці”, і інтэрнэт адразу выдасць вам дзясяткі спасылак на ўсемагчымыя прыватныя гурткі і студыі. Не дзіва, што на гэтай хвалі, як грыбы растуць разамітыя танцавальныя конкурсы з дзікай колькасцю дробных намінацый (бацькам жа патрэбны медалі, таму трэба ўсім дагадзіць). Аднак “раздача славоў” усім прысутным — не самае страшнае на тых міжнародных (ніяк не менш!) фестывалях. Куды жahlівей становіцца ад рэпертуару, пастаўленага на дзяцей пяці — васьмі гадоў.

Настасся ПАНКРАТАВА

Папярэднія два гады, як адказная маці, я правяла ў гімнастычных залах, прывозячы дачку на рэспубліканскія і міжнародныя першынствы па эстэтычнай

гімнастыцы. У чаканні выступлення дзіцяці па некалькі гадзін адлеждала нумары “сваіх” дзяўчат з Клуба эстэтычнай гімнастыкі “Сільфіда” і суперніц з іншых аб’яднанняў Беларусі і замежжа. Узрост дзяўчынак на спартыўным дыване — ад 4 да 14 гадоў, у большасці — высокі тэхнічны ўзровень. І што мяне заўсёды шчыра хвалявала, дык гэта музычнае суправаджэнне праграмы.

Трэнеры ставяцца да выбару музыкі надзвычай адказна: для самых малодшых часцей за ўсё падбіраліся кампазіцыі з выбітных савецкіх мультфільмаў, неаблігі сучасных мультсерыялаў, поўнаметражных анімацыйных карцін. Такім чынам яны адразу двух зайцоў забіваюць: выкарыстоўваюць высокую якасць музычных матэрыялаў і дазваляюць малечы заставацца дзяўчытай. Са старэйшай узроставай катэгорыяй можна пайсці далей: тут нярэдка выкарыстоўваюцца саўндтрэкі з выбітных фільмаў, мюзіклаў, опер і балетаў, музыка класічных кампазітараў. Напрыклад, падлеткі

“Сільфіды” цяпер на замежных спаборніцтвах скараюць журы нумарам, пастаўленым па партытуры Арама Хачатуряна з балета “Спартак”.

А пару тыдняў таму я трапіла на Міжнародны фестываль танцавальнага мастацтва Dance Power, які ладзіўся Belarusian Centre of Arts. У сталічны Палац культуры МТЗ завіталі харэаграфічныя калектывы з усіх рэгіёнаў нашай краіны. Напрыклад, у катэгорыі пачаткоўцаў да пяці гадоў і танцораў першага года навучання шасці — васьмі гадоў можна было пабачыць студыі з Бреста, Гомеля, Віцебска, Мозыра, Барысава, Бабруйска, Полацка і, зразумела, сталіцы. Геаграфія радавала. Шкада, але тое самае нельга сказаць пра многія з прадстаўленых нумароў.

Я не чакаю ад пастаноўшчыкаў сучаснага танца выбару Чайкоўскага ці Шапэна, аднак не магу пагадзіцца, што найлепшым саўндтрэкам для малечы будзе рыфмаванка з рэфрэмам “оса — толстая колбаса”. За паўтары гадзіны конкурсу ся-

род самых малодшых канкурсантаў у мяне неадначасова ўзнікала пытанне: ці спрабавалі харэаграфы выйсці далей за пашукавік бессэнсоўных песенек YouTube?

Пастаноўшчыкі відэавочна быліталіся ў адчуваннях, да якой катэгорыі аднесці выступленне сваіх падпечных. Так, у намінацыю “Народны танец” чамусьці трапіла гумарыстычная пастаноўка пра мышчэ бялізны, але міма прайшла класічная “Калінка”. Да слова, быў і знаёмы матроскі “Яблычак”, але ніводнага беларускага народнага нумара я так і не дачакалася.

Увогуле, увесь музычны шэраг конкурсу зольшага машаваўся на сучасных замежных хітах. Быццам у Беларусі не існуе айнайчынай сучаснай музыкі. З завядзёнкі выбілася толькі віцебская дзіцячая студыя танца “Стучучка”: хочацца паціснуць руку яе кіраўніку Юліі Анашка за выбар у якасці фанарама кампазіцыі Ганны Хітрык “Лічылачка”.

Аднак далей — болей. Як толькі ўзрост выступоўцаў да-

сягнуў адзнакі шасці — васьмі гадоў, сталі з’яўляцца нумары з эпітажнымі назвамі накішталі “Малышы на мільён”, “Кіпергёрл супраць паліцыі”. Самі ж танцы можна абазначыць схемай “музыка — яка мага грамчэй, кашчоны — максімальна набліжаны да дарослых, рухі — яка мага болей раскававацца”. Асабіста для мяне афіцыйна “сучаснасці” стала пастаноўка, дзе малодшыя школьніцы ў чорных калготах у сетку, кароткіх шортах і ботах-панчохах, расшытых камянямі ў стылі “бліскауча-дорага” амаль па-даросламу круцілі філейнымі часткамі.

На гэтым фоне сапраўды шчыра выглядаў высокаўзростава нумар “У чаканні” малодшага складу сталічнага ўзроставага тэатра танца “Менала”. Не дзіва, што кіраўнік Алеся Максіменкава і балетмайстар Алена Мукабары атрымалі дадатковую ўзнагароду як найлепшыя харэаграфы. І як сумна што ў некаторых маладых кіраўнікоў гурткоў іншыя “зыходныя” для стварэння танца. Мо хто падкажа, як дагрукацца да іх з просьбай дазволіць дзецям на сцэне усё ж заставацца дзецьмі.

К

У сярэдзіне лістапада Мінск наведала папулярная расійская пісьменніца Аляксандра Марыніна. Паездка была звязана з прыемнай для літаратара падзей — выхадам на беларускі кніжны рынак трэцяй часткі рамана “Горкі квэст”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Гэты раман называюць самым “немарынінскім” у творчасці Марынінай, сумым нязвыклым з таго, што яна напісала ад пачатку сваёй літаратурнай кар’еры. Твор распавядае пра тое, як маладыя людзі, што нарадзіліся ўжо пасля знікнення Савецкага Саюза з палітычнай карты свету, становяцца ўдзельнікамі сацыяльна-псіхалагічнага эксперыменту па вывучэнні

Back in USSR

паводзін ва ўмовах адсутнасці сучасных носьбітаў інфармацыі. Для “падоследных” на адмыслова ізаляванай прасторы стварылі Савецкі Саюз 1970-х гадоў. Спачатку ўдзельнікам было смешна, а потым — не надта... Ну ўявіце сабе, што гарадскі жыхар, які толькі і ўмее, што кнопкі наіскаць — ліфта, тэлевізара, камп’ютара, мікрахвалёў-

кі — трапляе ў цёмны лес без ўсялякай электрычнасці. Такая вось завязка дэтэктыўнага сюжэта.

“Машыну часу” як літаратурны прыём прыдумалі не ўчора. Зрэшты, уявіць сябе ў мінулым нібыта не так і цяжка. Што, які ні пагружэнне ў мінулае, шматлікія гістарычныя рэканструкцыі бітваў — ад Сярэднявечча да Другой сусветнай, дзе на фоне ірагэтычных эфектаў толькі ітуеўша бойка? Або фестывалі старадаўняй культуры, на якіх удзельнікі прапагандаюць ў высякародную шляхту і мужнае рыцарства? Але чамусьці нікога не цягне адчуць сябе, напрыклад, вязнем канцлагера ў Бяроза-Картузскай у 1934 — 1939 гадах ці акунучу ў гарадскую каналізацыю польскай сталіцы, дзе пасля паразы Варшаўскага паўстання 1944 года паўстан-

цы ратаваліся ад немцаў. Рэч у тым, што для “падарожжаў у часе” мы выбіраем мінуўшчыну ўтульную і камфортную. Бо, як лісаў паэт, “тэмы низкіх істин мне дорожэ нас возвышающій обман”.

Авось Аляксандра Марыніна паспрабавала ўплісчыць прадстаўнікоў пакалення Сешіва ў даволі брутальнага на сённяшні погляд побыт і сацыяльны рэаліі 70-х гадоў. Гэта, зразумела, не кашмары Бярозы-Картузскай, але для разбэшчаных камфортам і ўседазволенасцю маладзёнаў і чарга ў прадуктовай краме ці прысутнасць на камсамольскім сходзе — цяжка выпрабаваць.

Новы раман Марынінай паспрыяў ажыўленню дыскусіі пра маральную ацэнку савецкай гісторыі. Сама пісьменніца так гаворыць пра сваю кнігу: “Той, хто мысліць як дваццацігадовы юнак, не жыву ў Расіі ў сямідзесятых гады дваццатага стагоддзя, а тыя, хто жыві і былі ў тыя гады маладымі, цяпер

ужо сталыя людзі ў паважаным ўзросце, якіх трымае ў мінулым іх уласны досвед, і яны нават не робяць спробы зрабіць крок наперад”.

Для беларусаў як нацыі важным чыннікам ідэнтычнасці з’яўляецца не толькі наша сярэднявечная дзяржава Вялікае княства Літоўскае, але і блізкі па часе Савецкі Саюз. Таму пытанне стаўлення да таго этапу гісторыі, які скончыўся ў 1991 годзе, для нас актуальнае не менш, чым для расіян. І з гэтай нагоды маю пытанне: чаму ў нас няма свайго аўтара кішталту Марынінай, які здолеў бы з пазіцыі магчымай будучыні асэнсаваць нашу блізкаю мінуўшчыну? Хай нават у форме такога жанру як дэтэктыў. Усё ж такі, наша бачанне гісторыі не тоеснае расійскаму. Ёсць грунтоўныя нюансы. Нават пры тым, што Маскву ў серыяле “Каменская” па творах Аляксандры Марынінай здымалі ў Мінску...

К

Каб не плаціць пошліны і падаткі

У № 44 “К” ад 3 лістапада быў змешчаны артыкул “Батлейка з няпростым лёсам”. Гаворка ў ім ішла пра лёс батлейкі фалькларыста і музыканта Івана Кірчука. Пасля працяглай замежных гастроляў “Троіцы” скрыня ад батлейкі была затрымана на беларускай мытні за перавышэнне вагі і вярнулася да гаспадара толькі праз краму, якая гандлюе канфіскатам. Хоць інцыдэнт і быў вычарпаны, рэдакцыя вырашыла звярнуцца ў прэс-службу Дзяржаўнага мытнага камітэта Рэспублікі Беларусь, каб атрымаць рэкамендацыі для тых мастацкіх калектываў і народных майстроў, што выпраўляюцца за мяжу і везуць немалы груз інструментаў, дэкарацыі ці ўласных вырабаў. На днях мы атрымалі адказ.

Вось што паведамляюць з ДМК:

“Пры намеры часова вывезці тавары за мытню мяжу рэкамендуем іх задэклараваць з выкарыстаннем пасажырскай мытнай дэкларацыі, каб пры зваротным іх узвозе на тэрыторыю краіны не плаціць мытнае пошліны і падаткі. Вага і кошт тавараў, якія часова вывозяцца за межы краіны, могуць перавышаць вагавыя і вартасныя нормы ўвозу, устаноўленыя мытнымі заканадаўствам.

Вызваляюцца ад выплаты мытных пошлін тавары для асабістага карыстання, якія вяртаюцца ў нязменным стане, апрача змен у выніку натуральнага зносу.

Дакументы, якія пацвярджаюць вывоз тавараў:

— пасажырская мытная дэкларацыя, аформленая ва ўстаноўленым парадку;

— дакументы, якія сведчаць пра факт вытворчасці ці набыцця тавараў — пашпарт вырабу, гарантыйны талон, чэк і гэтак далей;

Пасля заявы фізічнай асобы мытны орган праводзіць ідэнтыфікацыю тавараў, якія часова вывозяцца, для забеспячэння захавання ўмоў іх выкарыстання за межамі рэспублікі.

Для захавання часу праходжання граніцы і спрашчэння мытных фармальнасцяў можна выкарыстаць партал папярэдняга электроннага прадстаўлення фізічнымі асобамі сведчанняў пра тавары для асабістага карыстання, спасылка на які размешчана на галоўнай старонцы адзінага Інтэрнэт-партала мытных органаў”.

Настойліва рэкамендацыя для мастацкіх калектываў, якія едуць на гастролі за мяжу з вялікім багажом (інструменты,

дэкарацыі, кашчоны і гэтак далей), — пры выезде за межы краіны неабходна запоўніць у пункце пропуску пасажырскую мытную дэкларацыю. Пасля яе прац’юлення ў мытны орган багаж вяртаецца ў рэспубліку без якіх-небудзь плацяжоў.

Усё часцей на тэатральных афішах побач з імёнамі класікаў і замежных твораў з'яўляюцца імёны і айчынныя аўтары. Але звычайна гэта тычыцца драмы, іншыя жанры прадстаўлены куды больш сціпла. Таму сёлетняй вясной Рэспубліканскі тэатр Беларускай драматургіі абвясціў конкурс на стварэнне п'ес Comedy.by. Ці ўдалося адкрыць новыя імёны камедыёграфу і з чаго не хочацца смяцца на сцэне, распавёў "К" старшыня журы — мастацкі кіраўнік РТБД рэжысёр Аляксандр ГАРЦУЕЎ. З сакавіка па верасень на адрас тэатра даслалі больш за 40 п'ес. Але ніводная з іх не прызнана найлепшай — Гран-пры, як і першую прэмію, журы вырашыла не прысуджаць. Другую падзялілі паміж сабой два вядомыя драматургі — Павел Пражко з п'есай "Сусед" і Мікалай Рудкоўскі з п'есай "Жаданне 16+". Трэцяя прэмія ў пачаткоўцаў — Аляксандра Палубінскага ("Мяккія гісторыі") і Данііла Філіповіча ("Сёння"). Заахвочвальную прэмію ўручылі Аляксандру Савуху ("Метро"). Але ж чаму конкурс застаўся без пераможцаў?

Вераніка МОЛАКАВА /
Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

шай краіны. Хацелася ўбачыць п'есы людзей, якія жывуць тут і апісваюць тое, што адбываецца ў нас.

ОФІС, ВЁСКА, МІСТЫКА, СЯМ'Я

— Ці вылучаюцца ў дасланных работах агульныя тэмы і сюжэты? З чаго прапануюць смяцца аўтары?

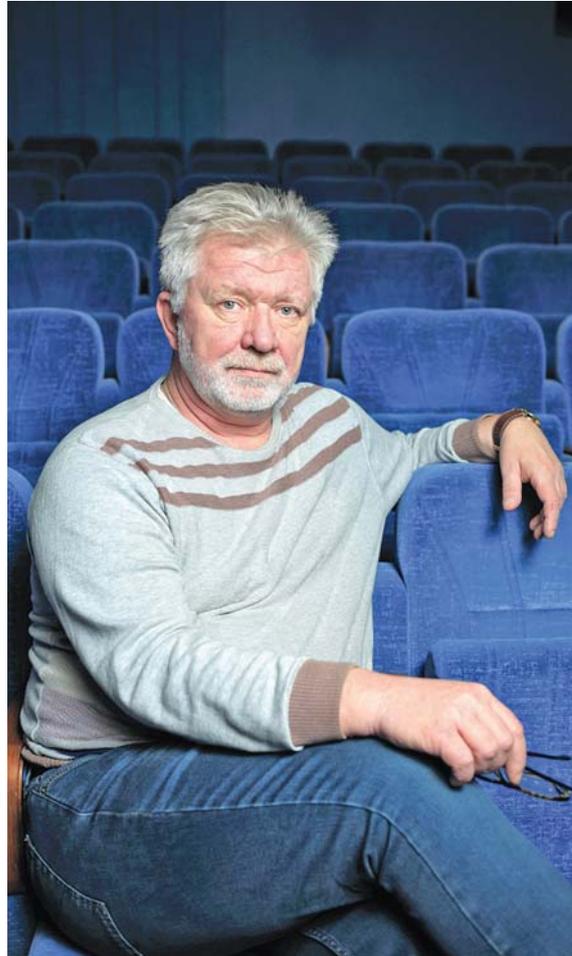
— Тут заўважнае пэўнае раздзяленне. Шмат у якіх п'есах дзеянне адбываецца ў нейкім офісе: ці то жанчыны б'юцца за мужчыну, ці то якаясьці блытаніна дакументальна альбо камп'ютарная здараецца. Выбіваюцца сямейныя п'есы. Ёсць невялікая колькасць п'ес вясковых — на жаль, напісаных кансерватыўнай мовай мінулага стагоддзя: мужык, баба, самагонка... Калі чытаеш, такое адчуванне, што аўтар дастаў з кufра свой старэнькі тэкст, крыху перарабіў і аддаў на конкурс. Ёсць п'есы фантазмагарычныя. Яны найбольш цікавыя — у іх прысутнічае элемент містыкі, сюжэты звязаныя з высокімі тэхналогіямі. Бадай і ўсё. Вось сацыяльных камедый, якія былі б запатрабаванымі, акурат і не хапае. А галоўная бяда ў тым, што дасланыя камедыі — не вельмі смешныя.

— Як у такім разе варта ацэньваць вынікі?

— Мне падаецца, што гэты конкурс, як і папярэдні, зрабіў сваю карысную справу — падштурхнуў людзей, якія пішуць, да новых твораў. На жаль, адкрыццяў не адбылося. Чаму? Адкаж не мне даваць. Але тыя п'есы, якія атрымалі прызы, на мой погляд, варты ўвагі. Усё, што трапіла ў шорт-ліст, будзе разаслана ў літаратурна-драматургічны часткі тэатраў краіны.

— Пасля мінулага конкурсу выйшаў не толькі зборнік з тэкстамі пераможцаў, а яшчэ і два спектаклі — "Скарына" ў Магілёўскім драмтэатры і "Кар'ера

Смяецца той, каму смешна

доктара Рауса" ў вашым. А ў гэты раз ці вядзецца гаворка пра нейкія пастноўкі на адабраных п'есах?

— Такой умовы, што нейкую конкурсную п'есу абавязкова паставіць, не было. Проста калі я прачытаў п'есу Віктара Марціновіча, у мяне такое жаданне ўзнікла. Тое самае, пэўна, можна сказаць і пра спектакль "Скарына" па п'есе Мікалая Рудкоўскага. Але абавязальства на пастаноўку загалда даваць мы не можам. Дакладна выйдзе зборнік з тэкстамі пераможцаў — гэта вельмі важная справа, неабходная як для развіцця Беларускай літаратуры, так і для тэатральнай культуры. Таму, цалкам магчыма, штосьці з напісанага будзе пастаўлена — нават у тым выпадку, калі мы не

вызначылі пераможцаў. У кожным разе, гэтыя тэксты ўбачыць не толькі журы.

"ЧЫМ ПРАСЦЕЙ, ТЫМ ЛЕПШ"

— Пошук сучасных беларускіх камедыёграфу завяршыўся ў той час, калі вы ўзяліся за камедыю, якую ўжо можна лічыць класікай — "Мудрамера" Міколы Матукоўскага, напісанага ў 1980-я. Пакуль надзейнай звартацца да праверанага часам матэрыялу?

— Так працуе рэпертуарны тэатр — цяпер ставіцца тое, што было запланавана яшчэ паўтара — два гады таму. Сёння мы думаем ужо пра 2020 год. Пакуль ён наступіць, моцны з'явіцца цікавыя п'есы, але іх усё адно дзевяцца ад класіцы. Два гады таму я прыняў рашэнне ставіць "Мудрамера", таму што п'еса падалася мне вельмі сучаснай і зладзёзнай.

Я сам, будучы маладым артыстам, удзельнічаў у спектаклі па ёй у Купалаўскім тэатры ў масоўцы на сцэне быў бясконцы клін нібы лунаючых у паветры стагоў, за якімі мы сядзелі — у вобразач чыноўнікаў. Таму я ведаю тэкст лепш за акцёраў — ужо разоў сто слухаў яго на спектак-

лі. Гэта была камедыя часоў перабудовы, калі дазволілі штосьці крытыкаваць — чынавенства, сацыяльны лад і гэтак далей. Такія выказванні актуальныя ва ўсе часы.

— Штосьці прышчыпова змянілі ў новай версіі?

— Я пакінуў сем персанажаў. Міністр узгаднення — гэта Андрэй Дабравольскі. У яго два "замы", сакратарка. Вынаходнік мудрамера Мурашка — заслужаны артыст рэспублікі Валянцін Салаўёў. Ёсць яшчэ адзін вынаходнік Залівака. Выдатная роля пенсіянеркі! У п'есе гэта простая жанчына, якая прыходзіць да міністра са сваёй справай, але па тым, што яна кажа, апарат — той самы мудрамер — ацэньвае яе як талент. У Купалаўскім тэатры гэта быў цудоўны эпізод са Стэфаніяй Міхайлаўнай Станютай. Яе сустрэкалі апладысманамі ўжо тады, калі яна цягнула з'яўлялася з-за кулісаў. Гэтак жа праводзілі па сканчэнні эпізода. Спадзяюся, так будзе і ў нас — ролю выконвае народная артыстка Беларусі Таццяна Мархель. Хоць прымеркаваў прэм'еру да яе юбілею 19 студзеня.

Толькі адзін эпізод я выключыў з тэксту — калі дырэктар гэтыльняй фабрыкі прыходзіць да міністра з мадэлямі, якія дэманструюць новую вопратку. Цяпер гэта навошта? Час жа трэба ўлічваць. Напрыклад, адна з апошніх п'ес Макаёнка, у спектаклі па якой я граў — "Верачка". На яе быў вялікі попыт у пачатку 1980-х. Цяпер мала хто ўявіць, у чым там справа: бабуля хоча прапісаць да сябе ўнучку, каб той застаўся кватэра. Сучаснаму глядачу проста незразумела, што кватэры былі дзержаўнымі і ў спадчыну не перадаваліся. Такое ў наш час нават не трэба спрабаваць ставіць.

— Гэта вы да таго, што любіце час патрабаваць сваіх аўтараў?

— Час неспыняна ідзе, і тое, што падавалася сучасным і смешным, становіцца бязглуздыцай і рэтраградствам. Што можна было б ставіць сёння з п'ес таго ж Макаёнка? Хіба "Зацокананага апостала" з нейкімі праўкамі. Можна быць, "Трыбунал", але таксама з праўкамі. Бо таго жыцця, што ў іх апісана, ужо няма. А раней творы гэтага драматурга ставіў увесь Саюз. У мяне, дарэчы, у акцёрскім дыпламе стаіць яго подпіс — як старшыні экзаменацыйнай камісіі.

— А якой вам бачыцца добрая камедыя? Якія ў вас патрабаванні да жанру?

— Вось што я пра яго зраўмуеў: калі няма прэтэнзіі на штосьці надзвычайнае, тады і смешна. А вось калі пачынаюць мудраваць... Чым прасцей, тым лепш. Але і час таксама трэба ўлічваць.

— Журы сышлося ў меркаванні, што сярод атрыманых намі твораў выдатных — няма. З чым гэта звязана, я не ведаю, — кажа Аляксандр Гарцуеў. — Сучасная беларуская драма дасягнула пэўных вышыняў нават на міжнародным узроўні. А вось у камедыій жанры такога феномену пакуль не назіраецца.

— Літаральна год таму адбыўся падобны конкурс — па стварэнні п'ес пра Францыска Скарыну...

— І вельмі якасны, — падхопілаве рэжысёр. — Але там была прадстаўлена найперш менавіта драма. Аўтары, якія аддаюць ёй перавагу, неяк знаходзяць тыя пункты, дзе ў іх сэрца б'ецца. Таму атрымліваецца шчыра і пранізліва. Камедыя ж — асаблівы жанр. І быў такім заўжды. Здаем савецкія часы — Крапіва, потым Макаёнак. І ўсё... То бок драматургаў шмат было, але што з іх твораў засталася актуальным дасюль? Магчыма, сам жанр не зусім беларускі — ці што?

— Хаця попыт на яго сярод беларускага глядача дакладна ёсць: кожная другая назва ў любой афішы — камедыя.

— Паглядзіце, хто аўтары гэтых п'ес — ці то французы, ці то амерыканцы, ці то расіяне. Я таксама спадзяваўся, што мы адшукаем беларускіх камедыёграфу — на конкурс было падалана 42 п'есы. Не ўсе, праўда, адпавядалі ўмовам, таму дзве — тры мы не разглядалі, бо іх напісалі не грамадзяне Рэспублікі Беларусь. Але, магчыма, адну менавіта з такіх п'ес я буду ставіць.

— Можам называць канкрэтнымі імёны?

— Не кажы "гоп", пакуль не пераскочыш.

— Але патлумачце хаця б, што вас так зачэпае?

— Розум, самаіронія, добры, не пошлы гумар, адсутнасць дурасці. Аўтар — наш змяляк. Мне гэтая п'еса падалася самай цікавай, але правілаў трэба прытрымлівацца. Гэта міжнародны стандарт, мы мелі права такі пункт унесці — прымаць работы толькі трампазьян Беларусі. Калі б бралі ўсіх, у нас было б іх не 42 прэтэндэнты, а 420. З гледзку з'ехалі б, чытаючы тэксты з Новасібірска ці Барнаўла, якія не маюць ніякага дачынення да на-

■ Склад журы конкурсу:

Вольга Бабкова — кіраўнік літаратурна-драматургічнай часткі Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы;
Вацлаў Валадзько — памочнік мастацкага кіраўніка РТБД;
Святлана Ганчарова-Грабюўская — прафесар, доктар філалагічных навук, загадчык кафедры БДУ;
Сяргей Кулікоўскі — галоўны рэжысёр Новага драматычнага тэатра;
Алена Мальчэўская — галоўны рэдактар часопіса "Полымя", тэатральны крытык;
Таццяна Траяновіч — кіраўнік Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры, рэжысёр.

На мінулым тыдні Беларусь абляцела цудоўная навіна — галоўны прыз фестывалю дакументальнага кіно ў Амстэрдаме — IDFA — узяла стужка нашага суайчынніка Андрэя Куцілы Summa. У конкурсе фільмаў сярэдняй працягласці яна абышла адзінаццаць работ іншых рэжысёраў, і стала бадай першай карцінай беларускага дакументаліста, уганараванай на такім высокім узроўні. Распавед пра сяброўства польскага мастака Анджэя Струміль і мінскай дзяўчыны Марыі скарыў журы сваёй “здольнасцю прыгожа і вытанчана выявіць універсальнасць чалавечага досведу”. Паміж вяртаннем з Амстэрдама і падарожжам у Варшаву мы заспелі Андрэя з яшчэ свежымі уражаннямі ад перамогі і распыталі пра фестываль, пераможны твор ды магію кіно.

Стужка Андрэя Куцілы “Сума” была прызнана лепшай у конкурсе фільмаў сярэдняй працягласці.

Дар’я АМЯЛЬКОВІЧ

Трыумф і магія “Сумы”

— Андрэй, вітшу з такой значнай перамогай! Ці былі ў вас прадчуванні, што “Сума” атрымае пэўную адзнаку?

— Дзякуй за віншаванне. Не, прадчуванняў ніякіх не было. Тут за шчасце проста патрапіць у праграму IDFA — у свеце дакументальнага кіно гэта фестываль кшталту Канаў. А нас узялі не проста ў праграму, а ў конкурс, што вялікі гонар. Таму пра большае ўжо і не думаю. Ну, можа на адсоткі тры верыў, што атрымаем якісьці прыз, не больш. Калі на шчырымні ўзнагароджання дайшлі да нашай намінацыі, то напачатку назвалі фільм, які атрымаў спецыяльную адзнаку журы. Я яго бачыў і ўнутрана пагадзіўся з экспертамі. Але падумаў: “А хто ж тады пераможа? Можа, тая французская стужка?” І прызнаюся, што калі замест яе пачуў назву нашага фільма, то ажно падкрыкнуў ад нечаканасці. Мы сядзелі не ў партэры, а ў бельэтажы, таму ад радасці я ледзь не вываліўся з балкона. Словам, узнагарода стала вельмі нечаканай, і мне было вельмі няпроста сабрацца з думкамі і сказаць словы пераможцы.

— Супер! Але я ведаю, што гэта ўжо другі твой уздел у IDFA...
— Першы раз я ўдзельнічаў у 2010 годзе. У конкурсе студэнцкага кіно была наша з Аляксандрам Налівайкам стужка “Днюка”. Можна сказаць, што тады я ў поўнай меры апаніў гэты форум. Увай сабе, адначасова па ўсім горадзе ладзіцца казкі на 18 — 19 плячоўкаў! Які маштаб! Фільмы самыя разнастайныя: эксперыментальныя, класічныя па фармаце, але з глыбокім асабістым паясьтам... І кожны ў гэтым спектры здолее знайсці тое, што будзе блізка яму асабіста.

— Мясцовая публіка ходзіць на сеансы?
— Ходзіць. Вядома, стужкі больш вядомых аўтараў збіраюць больш публікі, але я і не ба-

чыў такога, каб ніхто не прыйшоў і на малавядомага рэжысёра. Цікаваць заўжды ёсць. Акрамя таго, калі ў нас дакументальнае кіно пераважна цікавіла моладзь, то ў Амстэрдаме яго аўдыторыя збольшага сярэдняга веку — недзе бліжэй да 40 гадоў. Гледачы падрыхтаваныя, цікаўныя, з разумнымі пытаннямі, здатныя вышукваць сэнсы ў самых нечаканых для цябе рэчах.

Словам, сёлета я ўжо ехаў на IDFA, разумеючы яго статус. Варта дадаць, што я, увогуле, не першы беларускі рэжысёр на гэтым форуме: у ім у свой час бралі ўдзел стужкі Віктара Дашука, Віктара Асюка, Алега Дашкевіча, Юрыя Хашчавцака, Настасі Мірашнічэнка, Руслана Фядотава...

— Але “Сума” — першы наш фільм, які атрымаў такую ўзнагароду?

— Атрымоўваецца, што так.

— Твая карціна распавядае гісторыю сяброўства мужчыны і жанчыны рознага веку. Як узнікла ідэя? Як ты пазнаёміўся са спадаром Анджэем — асобай, даволі вядомай у мастацкіх колах.

— Ужо неаднойчы казаў пра значны ўклад у карціну мастацтвазнаўцы Тацыяны Бембель і яшчэ раз гэта адзначу. Менавіта Тацыяна распавядала мне пра пана Анджэя і заклікала з’ездзіць да яго ў госці. Анджэй Струмільа памежна на Падляшшы, на лясной тэрыторыі. Гэта цалкам неверагоднае месца, і калі я туды прыехаў, то адразу захапіўся яго энергетыкай.

Дом пана Анджэя стаіць на беразе рэчкі Чарна Ханьча. У мінулым гэта месца пасялення явяўся, і мастак алмыслова імкнецца падкрэсліць паявяз з іх культурай. Пан Анджэй нават звёз камяні з усёй ваколіцы, каб прысвяціць частку сваёй сядзібы заходнебалцкім плямёнам. Такія ў яго глыбокія паніяці ў гістарычных працэсах. Словам, месца неверагоднае, нават містычнае, і менавіта яго

падштурхнула мяне далей працаваць над стужкай. Хаця адзначу, што на самым пачатку ўпэўненасці ў будучым фільме не было.

— Атрымоўваецца, што цябе захапіла не творчасць майстра, а больш яго асоба?

— Я б адказаў так: убачыўшы дом пана Анджэя, мне захацелася зрабіць фільм не проста пра мас-

— І куды ён рушыў?

— Да маладой жанчыны з Мінска, дызайнеркі Машы, якая наведвае нашага героя прыкладна раз на год. Маша прыязджае пагасціць, павучыцца ў майстра з вялікім жыццёвым досведом, пагаварыць. Яны — сябры. І вось менавіта гэтыя стасункі сталіся для нас ключом. З’явілася

Дзеянне фільма адбываецца ў сядзібе Анджэя Струміль — польскага мастака з беларускімі каранямі.

тацтва, а пра мастацтва жыцця. У асобе героя для мяне былі істотнымі многія рэчы. І паявяз мастака з Вільняй, Мінскам, і тое, што дзед пана Анджэя меў дом у нашай сталіцы, што сам ён далучае сябе да мастакоў Вялікага княства Літоўскага — усё гэта прагаворвалася, даследавалася і адзначалася. Не была абмінная ўвагай і творчасць мастака. Але ў выніку пэўнай інтэр’ю — майстрам засталася па-за кадрам. Бо фільм рушыў далей.

форма: праз маладосць, вачыма Машы, убачыць свет гэтага ўжо сталага, да сведчанага чалавека, тую прастору, што ён стварыў вакол сябе. Прызначна, не вельмі любію распаўвадзіць пра сваё кіно — гэта не мая задача. Але калі адказваць на тваё пытанне, то так, гэта не звычайная біяграфічная карціна, а гісторыя пра зусім іншае.

— Цікава, вось ты распавядаеш пра тое, што накіроўваецца да пана Анджэя, у цябе не было ўпэўненасці, што кіно аб-

авязкова атрымаецца. Аднак у пэўны момант ты адчуў, што гісторыя нараджаецца. Ці можаць цяпер вылучыць гэты момант?

— Калі я прыхаў, спраўды, гісторыя не была праяўленая. Быў герой, захоплівала яго харызма, прастора, але што і як будзе далей, яшчэ не ўдавалася ўбачыць. Аднак, ведаеш, літаральна пасля першых дзён здымак прыйшло адчуванне магіі кіно. Калі ўдзень раптам пайшоў снег, і ён падаў такімі буйнымі хлоп’ямі... Ды яшчэ коні спадара Анджэя выйшлі пад гэты снег... Тады я зразумеў: штосьці атрымоўваецца, і варта ісці ў гэтым кірунку.

— Што для цябе магія кіно?

— Калі адчуваеш, што правільна абраў форму, рытм і ракурс. Калі ёсць правільнае адчуванне месца, і твой эмацыяны стан падчас здымак потым супадае з тым, што ты бачыш на экране. Калі глядзіш першы мантаж — і разумееш, што за знешняй карцінкай праступае нешта большае — тое, пра што нельга расказаць, перадаць вербальна. Гэта і ёсць для мяне магія кіно. У “Суме” усё так і адбылося.

— Ведаю, што фільм ты рабіў пяць гадоў. Час, які выдаткоўваецца на карціну, уплывае на вынік?

— У выпадку з гэтым кіно — усё так. Час сыраў сваю ролю. Увогуле, няспешнасць у дакументальным кіно — вельмі важны фактар. Ён дае магчымасць заглябіцца ў тэму, і, адпаведна, больш глыбока ўбачыць, зразумець пэўныя рэчы. Аднак, на жаль, не кожны з нас можа сабе тую няспешнасць дазволіць. Бо гэты час — такі важны для занурэння і асэнсавання гісторыі ці героя — патрабуе бюджэту. За звычайным невылікім фінансаваннем нельга дазволіць сабе доўга займацца адной стужкай. Грошы канчаюцца, і ты мусіш рана ці позна падаць пра дадатковы заробак. І ў гэтым — корань многіх праблем у дакументалістыцы.

— Мы плаўна падышлі да эканамічных варукаў кіно. Ты, можна сказаць, адзін з нашых самых паспяхоўных незалежных рэжысёраў. Ва ўсялякім выпадку, так выглядае з боку. У цябе стабільна выходзяць працы, яны маюць прадзіосарскую падтрымку, актыўна ўдзельнічаюць у фестывалях...

— Насамрэч, усё зусім не так фэйна. Апошнія пяць гадоў мне ўдавалася знаходзіць падтрымку на свае праекты, але няма

аніякай гарантыі, што я знайду яе заўтра. Ды нават мая ўзнагарода на IDFA не гарантуе мне гэтага. Се ля ві... Заўтра ў мяне працы можа не быць. І так, мне падаецца, адбываецца ў кожнага творцы — мастака, музыкі ці акцёра. Сёння цябе запрасілі на відэачую ролю, а заўтра...

Пошук грошай на кінапраект можа доўжыцца гадамі. І ўвесь гэты час ты мусіш не страчваць надзеі, “не перагараць”, не ламацца. І ніякай сваёй менеджарскай унікальнасці я не адчуваю. Нават даўно маральна падрыхтаваў сабе, што, калі не знайду фінансаванне на кіно, пайду зарабляць на яго ў нейкую сумежную прафесію.

— У нас вымалёўваецца даволі парадаскальная сітуацыя. Ёсць шэраг аўтараў, прызнаных на міжнародных плячоўках. Але пры гэтым іх работы на радзіме па-ранейшаму застаюцца ў полі зроку хіба купкі кінамануў. Як пераламіць сітуацыю?

— Што магу сказаць... Ва ўсім свеце дакументальнае аўтарскае кіно не мае такой папулярнасці як ігравое. Факт ёсць факт. Выключэнне — хіба тэлевізійныя асветніцкія карціны, але гэта прадукт трохі іншай скіраванасці. А што тычыцца аўтарскіх дакументальных карцін, то кола іх прыхільнікаў — невялікае, як, скажам, і аматараў класічнай музыкі. Аднак, тым не менш, фестывалі класічнай музыкі ў нас ладзіцца, а вось форуму дакументальнага кіно няма.

— Махліва, варта зладзіць няхай і невялікі, але свой, асобны фестываль дакументальнага кіно, каб прыцягнуць увагу да гэтага кірунку і яго аўтараў?

— Прычым я цалкам веру ў тое, што ён знайшоў бы сваю публіку. Ды нават прагучаў бы як падзея, калі зрабіць адпаведную рэкламу, пісаць пра яго, гаварыць.

Пра “тонкую скуру” творцы

Сымон — Дзмітрый Каваленка.

21 лістапада коласаўцы адзначалі 92 гады з дня нараджэння роднага тэатра. Сёлета святая атрымалася асабліва годным, бо ў гэты вечар артысты завярнулі да творчасці таго аўтара, чыя імя па праву носяць наш творчы калектыў — народнага паэта Беларусі Якуба Коласа. І паказалі прэм’еру — спектакль “Сымон-музыка”.

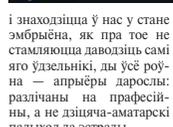
Коласаўскі мас-папулярны творцаў Песняра: пачынаючы з 1937 года, гэта ўжо семі зварот да яго спадчыны. Ды і да хрестамайтай пэмы прад народнага музыкі гэта ят паступаўся ўжо і 1976 годзе. Пастаноўку тады ажыццявіў заслужаны дзеят мастацтваў Беларусі Валерый Мазыскі, і разам з выканаўцам галоўнай ролі Сяргеем Шульгой ён быў адзначаны за прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі. Спектакль вылучыўся вобразна-паэтычнай метафарычнасцю, узніслася, расправаўся намі пластычнымі сізнамі, выразнай музычнай

партытурай Сяргея Каргэ-ска, пераканаўчымі акцёрскімі работамі Сяргея Шульгі (пазней ролі Сымона прайграў дзе Міхаіл Краснабаева), Яўгена Шпылькі (дзе Курьла), Тадэвуша Кохшытса (Жабрак), Таціяны Мархель (Май), Таціяны Ліхачовай (Ганна).

Ганна — Анастасія Раўчанка-Лук’янава.

Сёлета пазму перанёс на сцэнічнай паломскі колішні Сымон з той легендарнай пастаноўкі — трыперанні мастацкі кіраўнік тэатра Міхаіл Краснабаев (ён і аўтар інсцэніроўкі, і рэжысёр). Шульгошым да нараджэння задум да яго стала першая рэдакцыя пэмы, створаная Якубам Коласам у 1918 годзе. Менавіта праз яе спектакль набыў не толькі моцны філасофскі змест, але і трагічную афарбоўку, якая адзначае гэты варыянт ад больш позніх. Краснабаев адуць перакут настрою пачатку XX стагоддзя

Дзед Курьла — народны артыст Беларусі Тадэвуш Кохшытс.

з нашым прагматычным часам. Заецаш, рэжысёр хвалюе не толькі лёс мастака, які змагаецца за сваё права быць вольным і незалежным там, дзе правільна баль грошы, але і будучае Беларусі як нацыі. Вядома ж, першая крышка ў спектаклі на

з нашым прагматычным часам. Заецаш, рэжысёр хвалюе не толькі лёс мастака, які змагаецца за сваё права быць вольным і незалежным там, дзе правільна баль грошы, але і будучае Беларусі як нацыі. Вядома ж, першая крышка ў спектаклі на

з нашым прагматычным часам. Заецаш, рэжысёр хвалюе не толькі лёс мастака, які змагаецца за сваё права быць вольным і незалежным там, дзе правільна баль грошы, але і будучае Беларусі як нацыі. Вядома ж, першая крышка ў спектаклі на

з нашым прагматычным часам. Заецаш, рэжысёр хвалюе не толькі лёс мастака, які змагаецца за сваё права быць вольным і незалежным там, дзе правільна баль грошы, але і будучае Беларусі як нацыі. Вядома ж, першая крышка ў спектаклі на

Дзед Курьла — народны артыст Беларусі Тадэвуш Кохшытс.

Ганна — Анастасія Раўчанка-Лук’янава.

з нашым прагматычным часам. Заецаш, рэжысёр хвалюе не толькі лёс мастака, які змагаецца за сваё права быць вольным і незалежным там, дзе правільна баль грошы, але і будучае Беларусі як нацыі. Вядома ж, першая крышка ў спектаклі на

вобраз Ганны (Анастасія Раўчанка-Лук’янава) — не толькі як каханай Сымона, але і як Башкаўшчыні, яе мовы, культуры, духоўных каранёў, — найвышэйшай самаасомасцю, за яе змагацца. Артыст уражае глыбінёй перажыванню свайго героя, што абываецца не толькі ў першаваных рахках, але і ў песнях-зонгах, якія арганічна ўплецены ў тканіну спектакля (кампазітар Аршэм Краснабаев), і якія ён дастаткова прафесійна выконвае.

Патрыярх коласаўскай сізны Тадэвуш Кохшытс выконвае ў спектаклі ажно чатыры ролі: Старога (які ў нечым нагадвае асобу “ад аўтара”), Дзеда Курьлу, які перадае Сымону ў дар скрыпку, Жабрака і дзеда Данілу (які з’яўляецца паслугачом Князя). Ші так было задумана, які так ужо атрымалася, але які ў многім падобны — і па той функцыі, якую выконвае ў спектаклі (духоўны настаянік Сымона), і проста па-чалавечы. Насамрэч, выканаўца стварае адын велічыня, эпічны вобраз, які ўрывае ў сібе розныя рысы, улашчваючы беларусам, і найперш маладым, пранікнёнасць, абачлівасць, памяркоўнасць, спагадлівасць, чалавекства.

Трэба адзначыць лаканічнасць і разам з тым метафарычна-асацыятыўную вобразнасць сцэнаграфіі, стыльовае адзінства кас-

тэраў (мастак-пастаноўшчык Святлана Макаранка). Галоўным візуальным вобразам спектакля стала кола, якое атажсамліваецца і з дарогай, з кругмі жыцця, чалавечага лёсу, і з цяжкай знімогай сіялянскай працы, з характэрным княжэскага палаца (там яго ператвараецца ў жырн-долло), і з эшафотам, дзе расшодзіцца Ганну. Яно узлімае на вяршыню — і прыскае да зямлі.

Фінал спектакля трагічны, ён не пакідае надзеі. Памірае згвалтаваная князём і яго хэўрай Ганна. І толькі ў душы Сымона атвараецца жыццё паміж пра яе, пра каханне. Толькі гэтыя светлае пачуццё дамагае юнаку ўстаць з кален дзі “нарадзіць” бясмертнай радкі, якія на пачатку спектакля чытаў Стары і якія пакінуў яму (усім нам!) як духоўны завет.

На прэм’еру глядзельная зала была перапоўнена. Спадзяемся, што так будзе і на ўсіх далейшых паказках спектакля, які так неабходны нам, беларусам. Перад паказам у фэа разгарнулася экспазіцыя, прысвечаная 100-годдзю першай рэдакцыі пэмы “Сымон-музыка”, прадастаўлена Дзяржаўным літэратурна-мемарыяльным музеем Якуба Коласа. На ёй прадстаўлены розныя выданні твора, у тым ліку і ў перакладзе на рускую мову, фоталагічныя спектакляў, дастаўлены навалды яе. Дарчы, на прэм’еру прыступіла дырэктар музея Зінаіда Камароўская.

Юры ІВАНЮКІ
Фота Наталлі ЯРМОЛАВАЙ-ЛАВІЦКАЙ

Толькі потым прайшло разуменне, што біенале — гэта не салон, дзе паводле законаў гандлю, заўжды мае рашыю пакунін, і не выстава да памятнай для дзяржавы альбо значнай для грамады даты. Біенале дэманструе тое, што здаўна называюць мастацтвам для мастацтва, надалоў гэтай фармулёўцы станоўчы сэнс. Гэта сааборніцтва прафесіяналаў “па гамбургскім рэчунку”. Тут нехта вельмі гэтае за кошт тэмбы сі сюжэта. Няважна і тое, што ты намалоеш альбо выканаеш у

Раксана Венгэль з Польшчы заспявала Anyone I Want To Be — і перамагла ў дзіцячым конкурсе песні “Еўрабачанне” — 2018”.

ты, але аметны танцавальны рух, якім нумар зомніўся больш за ўсё, мог быць асновай мудрагелістай дарослай хаміраграфічнай мапізаіцы

contemporay dance. Так толькі дзіяцтва не сыходзіць у яно “мудлоўсё” у вельмі малое. Ші вы не згодныя?

Аўтару гэтых радкоў давадзю прысвечуеца на адборы твораў у экспазіцыю. Людзе, якія прымалі рашэнне прапусціць іх адхіліць тую ці іншую работу, навя-

Нефармат біенале

Выстава працуе да 14 снежня.

22 лістапада ў Палацы мастацтва адкрылася шостае біенале жывапісу, графікі і скульптуры. Ёй, зразумела, не выпадае канкурываць з венецыянскай, але роля згаданай імпрэзы ў культурным жыцці краіны раз ад разу ўзрастае. Быць яе лаўратам стала прэстыжным — пры тым, што грашовы складнік лаўрацтва даволі сціплы. Ды не ўсё вымяраецца грашмама...

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ / Фота Сяргея ЖДАНОВІЧА

Памятаю, калі наша біенале толькі пачыналася, мастакі ставіліся да яе, як мнэ павалава, не надта сур’ёзна. Глядзель на гэтую мастацкую імпрэзу які на чарговы год, дзе гадоўнас — прайсціся даставаць вярталаму пакуніку/замочку. Зыходна вельмі, што той, не надта дасведчаны ў мастацтве пільны, сціпых, звычайна адые перавагу рысам немудрагелістай і “каб вока папшыці”. Экспазіцыя першае біенале не ў малой ступені складалася з работ, сэнсавых бліжэй фармуле, выведзенай у адной з твораў Уладзіміра Высоцкага — “Не важна што, но то криво”. Хтось прыносіў на выставу тое, што звільна мела няквасі пыты ў пасляітага аматара мастацтва, хтось і — тое, што магло трактавацца як адбытак савяцкай акупацыі, італіанскай пастулаты і пра гэта звярнуць на сьве ўвагу ўжо дзяржаўны інстытуты.

Толькі потым прайшло разуменне, што біенале — гэта не салон, дзе паводле законаў гандлю, заўжды мае рашыю пакунін, і не выстава да памятнай для дзяржавы альбо значнай для грамады даты. Біенале дэманструе тое, што здаўна называюць мастацтвам для мастацтва, надалоў гэтай фармулёўцы станоўчы сэнс. Гэта сааборніцтва прафесіяналаў “па гамбургскім рэчунку”. Тут нехта вельмі гэтае за кошт тэмбы сі сюжэта. Няважна і тое, што ты намалоеш альбо выканаеш у

не фармат... Зрэшты, межка мастацкі спецыялізаванай сізны доволі пражывае. Што, дарчы, звычайна і гэты біенале: сродк жывапісу ёсць карынае вядомага скульптара. Калісьці а дзельны жывапіс быў для яго формай пошуку пластычнага вобразу, але наступнае аформіўся ў асобную творчую інастае.

Аўтару гэтых радкоў давадзю прысвечуеца на адборы твораў у экспазіцыю. Людзе, якія прымалі рашэнне прапусціць іх адхіліць тую ці іншую работу, навя-

ліў паўномоштвямі Саюз мастакоў. Усе яны — кіраўнікі секцый і рэгіянальных арганізацый. Зразумела, кожны змагаўся за сваё, але рашэнні па кожнай рабоце прымаўся калегіяльна, большасцю галасоў. Заўжды магчыма сітуацыя, калі нешта вартае ў экспазіцыю не трапіць, але магу засвечыцца, што тут згаданая вяргоагаснасць была зведзена да мізэру. Калі ўнікала дыскусія, перагалоўвалі па некалькі разоў. Быў нават момант, калі адна доволі абстрактная работа праходзіла ў экспазіцыю толькі пры той умове, што аўтар пагозідзіца яе перааранаваль: павесіць не карызангальна, а вертыкальна.

Мне амаль на кожнай выставе, а яго і баць, бывае і кавадле якіх крытэрыяў іх адхіліць? Гэтым разам у экспазіцыю біенале найперш не трапілі трыя палотны, аркушы і пластыка, якія да трывалы жывапіс-графіка-скульптура належалі толькі фармалны. Іх можна было трактаваць і як дэкаратывнае тана, і гэхналагічныя эксперыменты з паліграфіяй, якія маюць вельмі ўзкоснае дачыненне да мастацкай графікі, і як так званыя “ваксыты” — але ні ў якім разе не як скульптуру ў яе звышым разуменні. Усе гэты таксама можна лічыць мастацтвам, але выставачны фармат для яго мусіць быць іншым. Дарчы, у часе абмеркавання згадана “нефармат” прагучала думка, што для рэчых тагога кінгату варта быць перамяняюцца надзей спецыяльнай аглядзе. Скажам, раз у тры гады. Хай на такім трывале будзе відэа-арт, інастацыі, перформансы і ўвогуле ўсё тое, што па-за традыцыйнай трыадзі выяўленчага мастацтва.

Не трапілі ў экспазіцыю і досьяты прыгожых рэчы, па якіх бачна, што мастак адкрыта натуре густам умоўнага сэрвізасціснага гледца: калі краўдзі — дык абавязкова з бірозькам. Жорстка адыялялі і творы адна паварнасы, якія па сваім стылі нагадваюць эскізы “манументалікі” часоў стварэння супрацізму. Зноў жа — нефармат...

Мне было цікава пабачыць, што станковы (ды і манументальны) жывапіс мае тэндэнцыю да змянення памераў карыны (роспісы). Мала што сёння зомецца за велькіе памеры. Замест яго хутчэй напіша некалькі маленючкі. А вось графічныя аркушы дзюкучыя новым дзюараксім тэхналогіям да сігнацыю часам проста велькіх зярных памераў. Экспазіцыя біенале адлюстроўвае абсалёе тэндэнцыі.

І я свядома не назваў ніводнага імя мастака. На сямім пачатку біенале зародзілася журналіста на тым ці іншым творцы магла б успрымацца як пеканлівы ніск на тым, што будзе вызначыць пераможцу. Ално дадам, што на біенале прадстаўлены сваімі творамі многія вядомыя аўтары, а таксама і малады, што нядваўна пакінула сцэны Акадэміі. Такім чынам, дапытлівы глядзю зможа пабачыць традыцыйно і адлучы тэндэнцыю. Бо нейкая частка ўчора і заўтра заўжды прысутнічае ў нашым сёння.

Завяршылася дзіцячае “Еўрабачанне”. Пераможца вызначаны — гэта Раксана Венгэль з Польшчы, якая не магла стрымаць слёз, пачушы канчатковую коласаўскае набраных галасоў. Можна ганарыцца і нашым Даніелем Ястрэмскім: ён выступіў вельмі добра. Але конкурсе пакінуў і пытанні, адно з якіх вынесена ў назву. Спраўды, няужо дзіцячае “Еўрабачанне” настолькі пасталеда, што не пакінула дзіцяцтва шанцаў?

Надзея БУНЦЭВІЧ / Фота Ганны ШАРКО

Тое, што гэты конкурс стаў больш дарослым, заўважлі ўсё, пачынаючы з беларускіх каментарыяў тэлетрансляцыі. Дык раравацца гэта хвалівацца? Стаўленне да гэтых змен ва ўсё разное. Між тым, дзіцячыя спевы ўжо доволі трывала скравяняны ў бок шоу-бізнесу. А ён хая

Куды сыходзіць дзіцяцтва?

уровень спеўнай падыр-тоўкі — зноў-такі, не аматарскай, а прафесійнай. Таму ў песнях не толькі пашырылася тэматыка, але і змяніліся жанравыя, стыльыя асновы. Стала больш балад, дзе шырокае драматургічнае і меладыйнае развіццё дамагае паказань усё, на што здольны юныя музыканты. А яны, як стала вядома, цудоўна валодаюць паліграфічнымі сучаснымі спевамі, змажваюць прывёмаў, сааборку з дэкаванай імпрэвізацыяй, не пужаюцца ні мікрафонаў, ні вільняй сізны, пачуваючы сябе на ёй “у сваёй стыхіі”. Дый у дарослага жыві — абсалютна дарослыя патрабаванні!

Падобныя пражэсы ўлашчваюць імя конкурснаму руху — і ў галіне эстрадных спеваў таксама. Менавіта так, дарчы, развілася абодва конкурсы — і дарослы, і дзіцячы — на “Славянскім базары ў Віцебску”. Больш за тое, дзіцячы конкурс яшчэ больш скла-

дзіця збігае па левыня, падскокваючы на кожнай прыступцы. Але ж не ўся песня такая! Яна куды больш дарослая, а гэта — толькі штыры, які дамагае злучыць два сусветы, дарослы і дзіцячы, у адзін чалавечы космас. І ў чарговы раз даведзі, што ўсе мы — пачуны зноў рабіць стаўленне ў пошуках гармоніі. Пакуль жа, на маю думку, дзіцячае “Еўрабачанне” знаходзіцца дзельні пасярэдзіне, шукаючы гармонію між светам дарослых і дзіцячым. І гэта праправае. Мы абіраем тое, што нам блізка па духу — і чаго нам у дзельны момант не хапае, да чаго мы імкнёмся. Сёлета такім кірункам, зраўнуку, хапае і прафесіяналаў — але з дзіцячым агенчыкам у выхав.

Далатковае таму пацверджанне — песня Ангеліны (Францыя), якая выйшла на другую пазіцыю (зноў-такі, праз глядзельнае галасаванне). Яна больш дзіцячая паводле стылі-

дзіця збігае па левыня, падскокваючы на кожнай прыступцы. Але ж не ўся песня такая! Яна куды больш дарослая, а гэта — толькі штыры, які дамагае злучыць два сусветы, дарослы і дзіцячы, у адзін чалавечы космас. І ў чарговы раз даведзі, што ўсе мы — пачуны зноў рабіць стаўленне ў пошуках гармоніі. Пакуль жа, на маю думку, дзіцячае “Еўрабачанне” знаходзіцца дзельні пасярэдзіне, шукаючы гармонію між светам дарослых і дзіцячым. І гэта праправае. Мы абіраем тое, што нам блізка па духу — і чаго нам у дзельны момант не хапае, да чаго мы імкнёмся. Сёлета такім кірункам, зраўнуку, хапае і прафесіяналаў — але з дзіцячым агенчыкам у выхав.

Далатковае таму пацверджанне — песня Ангеліны (Францыя), якая выйшла на другую пазіцыю (зноў-такі, праз глядзельнае галасаванне). Яна больш дзіцячая паводле стылі-

дзіця збігае па левыня, падскокваючы на кожнай прыступцы. Але ж не ўся песня такая! Яна куды больш дарослая, а гэта — толькі штыры, які дамагае злучыць два сусветы, дарослы і дзіцячы, у адзін чалавечы космас. І ў чарговы раз даведзі, што ўсе мы — пачуны зноў рабіць стаўленне ў пошуках гармоніі. Пакуль жа, на маю думку, дзіцячае “Еўрабачанне” знаходзіцца дзельні пасярэдзіне, шукаючы гармонію між светам дарослых і дзіцячым. І гэта праправае. Мы абіраем тое, што нам блізка па духу — і чаго нам у дзельны момант не хапае, да чаго мы імкнёмся. Сёлета такім кірункам, зраўнуку, хапае і прафесіяналаў — але з дзіцячым агенчыкам у выхав.

Далатковае таму пацверджанне — песня Ангеліны (Францыя), якая выйшла на другую пазіцыю (зноў-такі, праз глядзельнае галасаванне). Яна больш дзіцячая паводле стылі-

Каго пякуць перад Воўчым святам?

28 лістапада пачалася Піліпаўка — пост перад Раствам, названы ў гонар святога апостала Піліпа. Яшчэ яго называюць Воўчым святам. Маўляў, самыя доўгія ночы — бонус шэрым галодным драпежнікам. Але не гэта для мяне галоўнае. На Загавіны перад Піліпамым пастом у аграгарадку Скірмантава, што ў Дзяржынскім раёне, адбываецца гульня “Ката пячы”. Гэты факт надзвычайна мяне зацікавіў і паклікаў у чарговую журналісцкую дарогу. У наступных нумарах “К” я падрабязна распавяду вам, за што на Койданаўшчыне з жывёлінкі здзекаваліся... З першым днём зімы, шанюныя чытачы!

На здымках:

- 1 Вось яна, дзяржынская “Задорынка”!
- 2 Піліпаўскія вячоркі ў Лідзе.
- 3 Мастак Алесь Квяткоўскі на адкрыцці сваёй выставы ў Чэрвені.
- 4 Таленты зямлі граўжышкаўскай.

Потым быў канцэрт, у арганізацыі якога прымалі ўдзел і артысты з Іўя.

З 29 лістапада ў выставачнай зале **Вішэбскага** абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці працуе абласная выстава-конкурс майстроў рэдкіх і забытых рамёстваў “Традыцыя ў сучаснасці”. Вядучы метадыст цэнтра Ала Лялькіна піша:

“Прадманстраваная разнастайнасць старадаўніх рамесніцкіх традыцый Віцебшчыны. Ужо кожны творы — прыгажосць нашай зямлі, талент і багатая фантазія беларускага народа. Узхваліць — рэлікі музейных іздурраў народнага мастацтва і аўтарскія творы рэдкіх тэхналогіяў выканання: мастацкая апрацоўка бярозсты; бондарства (дзезжкі, біклагі, балеі ды іншае); скразная разьба (беларуская рэзь); кафлярства; кавальства ветракоў і крыжоў; вырабы традыцыйнага скурнаго абутку (порнікі, чаравікі) і рукавіц; шапвальства (валёнкі, магеркі); пяркараска мастацтва і пернікарства; вышыўка па сетцы (сакаленне, строчка-пярвоць); і рэдкія віды ткацтва (ажурнае, кілімнае); народныя дрэварыт (лабок); вязанне касцяной іголкай (тэхніка спіральнага пляцення); мастацкая апрацоўка касткі; набойка; маляванка; роспіс па шкле; лакавая мініяцюра; пісанкі; спіральнае пляценне з салома; плетены абутак (лапці, чуні, бе-

Яўген РАГІН

Піліпаўскія вячоркі правялі ў адзеле рамёстваў і традыцыйнай культуры ў Лідзе. Праект “Кола часу”, нібы машына часу, вярнуў дзяўчат ды хлопцаў у тую эпоху, калі халоднымі вечарамі ў Піліпаўку нашы продкі пралі кудзелю і гатавалі пачастунак. Песні пры гэтым спявалі лірычныя, духоўныя. Не танцавалі і на гармоніку не гралі ах да Калыдак — пост ёсць пост. Рэканструкцыю традыцый правялі ўдзельнікі фальклорнага гурта “Талер”.

Аналагічную інфармацыю далі і метадысты **Ашмянскага** раённага цэнтра культуры. Збірацца на вячоркі — гэта традыцыя, якую захоўваюць у аграгарадку **Кракоўка** ўжо некалькі гадоў запар. Сёлета мясцовым работнікам культуры дапамогалі самадзейныя артысты з вёскі **Будзёнаўка**.

Дзесяць музеяў **Гомельшчыны** і **Чарнігаўшчыны** заамавалі супрацоўніцтва цягам рэалізацыі праекта “Ад партнёраства мясцовых музеяў да шырокага трансгранічнага культурнага супрацоўніцтва”. 28 лістапада ў Музеі гісторыі Гомеля падведзе-

ны вынікі амаль гадавога ўзаемадзейнення. За гэты час распрацаваны новы адукацыйны маршрут, а ў музеях **Рочыны, Лоева, Брагіна** і ў гарадскім пасёлку **Любеч**, што ў Чарнігаўскім раёне, абсталяваны інтэрактыўныя зоны для работы з наведвальнікамі. Быў прэзентаваны і даведнік па новым музейным маршруце. Праект рэалізоўваўся пры падтрымцы Гомельскага аблвыканкама і ў партнёрстве з Нацыянальным універсітэтам “Чарнігаўскія калегіум” імя Тараса Шаўчонкі і Гісторыка-археалагічным музейным комплексам “Старажытны Любеч”. Такіх бы навін — ды паболей!

Формы міжнароднага партнёраства бываюць розныя. Цэнтральная бібліятэка **Браслаўскага** раёна, да прыкладу, даўно кантактуе з замежнымі калегамі праз інтэрнэт. 26 лістапада адбылася чарговая скайп-канферэнцыя, у якой бралі ўдзел спецыялісты з расійскіх Пскова, Вялікіх Лук, Вологды і Пензы. Беларускі бок прадстаўлялі прадстаўнікі публічных бібліятэк **Барышава і Браслава**. Браслаўскія бібліятэкары прэзентавалі напрацоўкі цэнтраў прававой інфармацыі, якія дзейнічаюць у васьмі публічных устано-

вах раёна. **Слабодкаўскай**, да прыкладу, стала сёлета прызёрам рэспубліканскага конкурсу “Найлепшы публічны цэнтр прававой інфармацыі”. Аўтар ліста — загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу Браслаўскай цэнтральнай бібліятэкі Ірына Макаравіч.

Дырэктар **Шаркаўшчынскай** ЦБС Алена Фрамертас распавядае: *“Пры дзіцячых бібліятэцы дзейнічае гурток для дзяцей маладшага і сярэдняга школьнага ўзросту “Жывое слова”. Разам яны ствараюць неверагодныя гісторыі над агульнай назвай “Казкі пра Шаркаўград”. Натуральна, прысвечаныя тэма казкі малой радзімы, гарадскому пасёлку Шаркаўшчына, які сёлета адзначаў 515-гадовы юбілей. Аўтар праекта — бібліятэкар Людміла Казіцкая. Выхаванцы мясцовай школы мастацтваў намялявалі для гэтых гісторыяў ілюстрацыі. Іх выстава прайшла ў бібліятэцы. Такім чынам быў створаны*

макет кнігі, якая неўзабаве пачынецца свет”.

Узорную студыю эстраднай песні “Задорынка” **Дзяржынскага** ГДК называюць Маленькай краінай вялікіх талентаў. За 20 гадоў існавання выхавала яна больш за шэсць творчых пакаленняў. Сёння ў “Задорыны” — каля 80 хлопчыкаў і дзяўчынак не толькі з горада, але і з раёна. Кіруе студыяй Наталля Хрыстафорова. І ёй ёсць чым ганарыцца: калектыў запісаў тры студыйныя альбомы. Суаўтарамі выступілі паэтэсы Койданаўшчыны і мясцовы кампазітар Алег Пяткун. На юбілейны канцэрт студыі сабраліся як сучасныя яе салісты, так і выпускнікі.

У **Турэцкім** доме культуры, што ў **Карэліцкім** раёне, адбылося свята песні Пятра Конюха. Гэтага ўраджэнца Турца і знакамітага спевачка часцяком называюць беларускім Шаляпіным. Прысутныя паглядзелі фільм-успамін.

расцяжкі); выраб музычных інструментаў... Выстава, якая працягнецца да 18 снежня, суправаджаецца майстар-класамі.”

Нізка навін са **Смаргоншчыны** ад метадыстаў мясцовага раённага цэнтра культуры. Канцэртная праграма “У ваш гонар, людзі працы” ладзілася ў **Вішнёўскім** доме культуры. А ў **Бялякоўшчынскім** ДК прайшоў вечар-віншаванне “Пасядзім за самаварам”. На свята працаўнікоў вёскі прыйшлі і жыхары **Асінаўкі**. Песні гучалі ў выкананні вакальнага гурта **Кушлянскага** дома культуры. Канцэртны-віншаванні работнікам сельскай гаспадаркі адбыліся таксама ў **Крэўскім** доме культуры і **Войстаўскім** сельскім клубе. **Львоўшчынскі** ДК прапанаваў праграму з удзелам работнікаў **Жодзішкаўскай** школы мастацтваў.

Супрацоўнік цэнтра культуры і народнай творчасці **Пастаўскага** раёна і наша стала аўтарка Людміла Чатовіч выказвае ўдзячнасць работнікам канала БТ-3 і кіраўніцтву тэлебачання “Паставы ТБ” за магчымасць прадэманстраваць відэафільмы аб элементах нематэрыяльнай культурнай спадчыны на Пастаўскім тэлебачанні па кабельнай сетцы і ў інтэрнэце. Справа ў тым, што тэлевізійшчыкі **Анатоль і Аксана** Вечары наведалі **Гульні** сацыяльна-культурны цэнтр, дзе адроджана і зберагаецца народная гульня “Яшчар”. У выніку атрымалася тэлеперадача з цыклу “Наперад у мінулае”. А ўвесь зняты матэрыял быў дасланы потым у Пастаўскі ЦКіНТ.

У **Чэрвенскім** раённым краязнаўчым музеі працуе выстава мастака **Алесь Квяткоўскага**. Называецца яна “Соль зямлі беларускай”. Гэта не першая дэманстрацыя яго твораў на Чэрвеншчыне. У сёлётай экспазіцыі — 14 палотнаў. Сярод іх — партрэты вядомых дзеячаў беларускай культуры як мінулага, гэтак і сучаснасці. Аўтарка ліста — Таццяна Марыянава.

Канцэртная праграма “Зямлі маёй народныя таленты”, прысвечаная Году малой радзімы, прайшла ў **Граўжышкаўскім** доме культуры (**Ашмянскі** раён). Творчым суправадчач перад наведвальнікамі трымаў не толькі мясцовыя работнікі культуры, але і зборы аматарскіх аб’яднанняў ды гурткаў ДК. Як адзначыла кіраўнік народнага сямейнага ансамбля “Граўжанцы” Алена Сальмановіч, самым юным удзельнікам мастацкай самадзейнасці споўнілася хіба па восем гадоў. Аднак калі ўзрост быў перашкодай для творчасці?

Па ступені сваёй чыстасардэчнасці гутаркі з кіраўнікамі ўстановаў культуры Парэчча занялі першыя месцы ў маім рэйтынгу самых пранізлівых размоў з людзьмі гэтай сферы. Ніякіх рэтушы і “фоташопа”, усё шчыра, прама, адкрыта, часам — з болей і скрухай. А як можа быць па-іншаму, калі чалавек не проста праседжае свае належныя гадзіны з 9.00 да 18.00, а шчыра перажывае за справу, даручаную яму, і не шкадуе на яе ўласных сіл? Калі ад справы гэтай, ужо прабачце за пафас, залежыць сучаснае і будучае краіны? Давайце знаёміцца і з культурай аграгарадка, і з тымі, хто ёй кіруе.

Алег КЛИМАЎ, Мінск — аграгарадок Парэчча
Гродзенскага раёна — Мінск / Фота аўтара

Цэнтр культуры: час пераменаў?

— У нас — добры калектыў і мікракліма ў ім, людзі падтрымліваюць адзін аднаго, прапануюць свае ідэі, — не скупіцца на пахвальбу Ганна Міхайлаўна. — Тым, хто ўнутры працэсу, хто ўсё стараецца рабіць не па якалах, працаваць тут цікава. Але...

І загалічца пераходзіць да мінусаў:

— З шаблонным падыходам змагацца нялёгка. У тых, хто працуе на месцах, ужо ёсць дакладнае разуменне таго, што нават традыцыйныя мерапрыемствы патрабуюць сёння больш сучаснага ўва-

“Фанфары” і ціша Парэчча

Амбіцыйная Ганна Заяц, захавальніца Таццяна Гайс, эксклюзіўная Ганна Талало.

КОЛЕР НАСТРОЮ... РУЦІННЫ

Таццяна Гайс дырэктарствуе ў Дзіцячай музычнай школе мастацтваў Парэчча з 2012 года. Паводле яе слоў, заняўшы гэтую пасаду, на самым пачатковым этапе ёй было важна захаваць традыцыі, закладзеныя заснавальнікамі ўстановы — Валерыяем Сакам і Пятром Мазюком. Дзякуючы гэтым карыфеем айчынай культуры, назва аграгарадка цяпер вядомая не толькі ў краіне, але і за яе межамі. Прычынай таму — заснаваны імі Міжнародны фестываль духавых аркестраў “Фанфары сяброў”, які ладзіцца раз на два гады.

Але захоўваючы — прымнажай. Што навуэнцы па класе духавых і робіць: аб іх і мінулых, і “свежых” перамогах на беларускіх і замежных фестывалях (у прыватнасці, узорнага духавога аркестра Potech'e VIP Band) сведчаць шматлікі ўзнагароды, якія з годнарам прадэманстравала мне “гаспадыня” ДМШМ. А яшчэ ў ёй навуаюцца выканаўцы на ўдарных, баяністы, акардэаністы і паяністы, працуюць тэатральны і харавы класы. Агульная колькасць вучняў установы — 86 (у сярэдняй школе аграгарадка іх каля 250-ці).

Зарабіла школа канцэртамі, ёсць у ёй падтрымоўчае адзяленне, але па факце ў яго ніхто не ходзіць — задарай для мам і таг што-месячны пэнінік у 25 — 28 рублёў. Затое карыстаюцца попытам рэле-тыпартася паслугі па вакале.

— Часам даведваецца ў інтэрв’ю, што хтосьці з нашых выхаванцаў ужо спявае ў якім-небудзь ансамблі. Прыемна, не буду хавашь, — усміхаецца Таццяна Іванаўна. — Дарэчы, для музычна адораных дзяцей у аграгарадку праходзіць Адкрыты рэгіянальны фестываль-конкурс “Шаней”, адным з арганізатараў якога з’яўляецца наша школа.

З іншага боку, дырэктар сцвярджае, што працэнт тых, хто пасля

ДМШМ чакае родных настаўнікаў.

заканчэння ДМШМ працягвае вучыцца ў профільных сярэдніх і вышэйшых навучальных установах, не такі вялікі.

— А можа, гэта ў мяне папрабаванні завышання, бо, на самай справе, не так і мала выпускнікоў нашай школы застаецца ў прафесіі, — тут жа дадае яна. — Але мне хочацца большага! І хочацца, каб больш вярталася да нас настаўнікаў. Бо пакуль у школе нейкая рапачыя — многія апрацоўваюць размеркаванне і сыходзяць. Хаця ёсць і тыя, хто затрымаўся: спадлабалася ім тут, калектыў прыйшоўся па душы. Наколькі я ведаю, агулам Гродзенскі раён алчувае патрэбу ў педагогах пачатковых музычных устаноў.

Пры гэтым, спадарыня Гайс лічыць, што якасць выкладання ў СНУ жадае лепшага: нярэдка малыя спецыялістаў, якія прыйшлі ў дзіцячыя школы мастацтваў, даводзіцца давуваць, а то і зусім перавучань — гэта тычыцца і тэорыі, і практыкі. І ўсё радзей, як мяркую дырэктар, бачыш педагогаў, у якіх вочы гараць. Здаецца, яны апра-зу настройваюць сябе на руцінае існаванне.

— А некаторыя думаюць, што на месцах для іх створаны ўсе ўмовы для працы: інструменты — толькі з крэмы, класы забеспечаныя самай сучаснай мультымедыянай тэхнікай, — працягвае Таццяна Іванаўна. — А нам і абноўкі патрабуюцца, і тэхніку звышсучасную мы пакуль сабе дазволіць купіць не можам.

Таму малыя настаўнікі хуценька і “выгараюць”. Хаця, у прынцыпе, усё самае неабходнае, без чаго абыйсціся сапраўды нельга, у школе ёсць.

А Ганна Талало не змагла ў гэтым жыцці абыйсціся без ружадзелла. Любоў да яго дзесяцігадовай дзяўчыны прышчэпілі яе цёткі па мамчынай і тагавай лініях. І, як ні дзіўна, бацька, што палкам заахвочваў захапленне дачкі вышуквай. І калі перад Ганнай паўстала пытанне выбару прафесіі, адказ для яе быў відавочны: развіць свае аматарскія навыкі ёй — жыхарцы Украіны, дапаможа вучоба ў Кіеўскім тэхналагічным інстытуце лёгкай прамысловасці (цяпер — Нацыянальны ўніверсітэт тэхналогій і дызайну).

У 2002-м годзе спадарыня Талало, якая да таго часу перабралася ў Беларусь, стварыла ў Парэччы цэнтры культуры гурток ткацтва, якім кіруе і па сёння. Арганізаваць яго працу ёй дапамагалі мясцовыя народныя майстры. (“Ці не ў кожнай сям’і Парэчча быў ткацкі станок, настолькі тут было развіццё гэта рамяцтва”, — кажа Ганна Рыгораўна.) І ўсе разам яны — вядома ж, пры неспарэдным унёску ў агульную справу гуртоўцаў — паднялі гэтае мастацтва да такіх вышынь, што многія музеі краіны прасілі і просіць выставіць у сваіх сценах іх габелены — з уласцівым толькі гэ-таму рэгіёну спецыфічным кветка-вым арнаментам.

— З нейкага моманту мы перасталі аддукацца на такія просьбы, —

прызнаецца спадарыня Талало. — Бо некаторыя сталі “забываць” вяртаць нам усё, што мы ім давалі.

А “К” не забылася, што ёй патрабуецца рэжэнэнт культурнага жыцця Парэчча, якім і стала Ганна Рыгораўна.

Каментарый Ганны ТАЛАЛО:

— Часам здаецца, што наш знаваў фестываль “Фанфары сяброў” албрае ўсе сілы і ў яго арганізатараў, і ў жыхароў Парэчча. Што толькі ў тыя травенскія дні аграгарадок і жыве насычаным, разнастайным культурным жыццём. А ў астатні час неак усё заціхае, як быццам упадае ў спячку, хоць той жа Цэнтр культуры свае мерапрыемствы праводзіць рэгулярна. Але мне хочацца, каб у ім ладзілася больш сустрэч з людзьмі мастацтва, больш выстаў-прэзентацый любой культурнай скіраванасці.

ТАНЦПЛЯЦОЎКА БЕЗ ТАНЦАЎ

“Новы венік” у кіраўністве Парэчскага цэнтры культуры, мяркуючы па ўсім, збіраецца як след “падмесці” як мінімум сваю тэрыторыю. Сведчаннем гэтаму — наша гутарка з не так даўно прызначанай загалічцай установай Ганнай Заяц. Адзначаючы спрыяльную творчую атмасферу, якая пануе ў Цэнтры, яна не хавала і праблемы, спадарожныя яго функцыянаванню. Але спачатку — пра плюсы.

саблення, але да ініцыятыў “знізу” часам ставяцца вельмі насцярожана. Таму, здараецца, даводзіцца лавіраваць паміж кампрамісамі і свабодай самавыяўлення, так гэта назавем. І калі б яшчэ не было столькі папяровай працы (справздачы, графікі, статыстычныя выкладкі і да таго падобнае), якая на кіраўніка ўстановы звальняецца ў катастрофічных аб’ёмах, то і творчая аддача ад мяне была б значна большай.

Адзначыла спадарыня Заяц і та-кую парадаксальную рэч. Нягледзячы на тое, што калектыў ЦК працуе, па яе сцвярджэнні, як гадзінік, кадравы цякучка ў ім вялікая. Малыя спецыялісты тут надоўга не затрымаваюцца — перш за ўсё, па фінансвай прычыне. Ды і моладзь Парэчча на прапанову ўзвіль уезд у працы Цэнтры алдукацца без абавязковага жадання. А выбіраць ёй там ёсць з чаго: скажам, вакальна ды харэаграфічная студыя, тэатральны гурток. Здавалася б, калі ласка, займайцеся самарэалізацыяй, але ж не: па словах загалічца, хіба ў адзінках выпадках хлопцы і дзяўчаты аграгарадка спрабуюць у сваім далейшым жыцці пайсці па творчым шляху. Моладзь вельмі цяжка завабіць нават у якасці глядачоў на нейкі імпрэзэ.

Кажучы пра культуру Парэчча ў цэлым, спадарыня Заяц падзяляе меркаванне Ганны Талало: маўляў, калі б не “Фанфары”, то сённяшняе жыццё ў аграгарадку можна было б назваць прэсным. Так, напрыклад, прастойнае танцавальная пляцоўка — з-за нейкай бязладзіцы ў перадачы яе з балансу на баланс ад адной арганізацыі да іншай. А некалі яна станаўлялася галоўнай пляцоўкай для розных імпрэзэў.

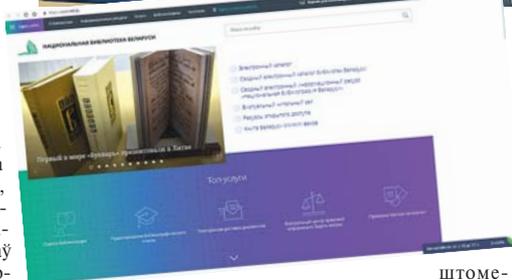
— Але вы мяне ў такіх скончаныя песмісткі не запісвайце, — і Ганна Міхайлаўна зноў “вырульвае” на паглыб. — Я перакананая ў тым, што культуры Парэчча можна надаць новы імпульс у яе развіцці — балазе, падмурак для гэтага ёсць. Як ёсць цікавыя планы ў нашага Цэнтры. Думано, нейкая частка моладзі аграгарадка абавязкова алдукецца на тое, каб прыняць і нападзіць у іх ашышчэўленні. І талды вельмі хутка вы пачуеце пра культуру Парэчча з самага лепшага боку, і не толькі ў кантэксце фестывалю “Фанфары сяброў”. Тым больш, што адзел культуры Гродзенскага раёнвыканкама трымае руку на пульсе нашых праблем і ўсяляк дапамагае нам іх вырашаць. А калі ёсць увага з боку мясцовых уладаў, то і вынік дакладна будзе!

Як патрапіць у шорт-ліст?

300 тысяч наведвальнікаў штомесця, інфармацыя на беларускай, рускай і англійскай мовах, сучасны дызайн і зручны для карыстальніка інтэрфейс. Усё гэта — новы партал Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, які са студзеня гэтага года пачаў працаваць па адрасе nlb.by. Натуральна, карысны вопыт па стварэнні такога ўзорнага сайта могуць узяць на ўзбраенне і айчыныя бібліятэкі абласнога ці раённага маштабу.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ /
Фота аўтара

Складнікі поспеху бібліятэчнага сайта

АДНА З 438 ЗАЯВАК

Але спачатку — пра галоўнае. Днямі была атрымана інфармацыя, што інтэрнэт-партал Нацыянальнай ўвайшоў у фінальны спіс прэтэндэнтаў на перамогу ў конкурсе World Summit Awards (WSA) у катэгорыі “Культура і турызм”.

Нагадаю, што WSA — гэта міжнародны конкурс Сусветнага саіту ААН, скарывана на падтрымку лічбавых інавацый з высокім патэнцыялам улічыву на грамадства. Конкурс праводзіцца з 2003 года ў адпаведнасці з рамачнай праграмай ААН “Інфармацыйнае грамадства”.

Сёлета на атрыманне прэміі WSA было пададзена 438 заявак з больш чым 100 краін свету. У лістападзе анлайн-журні конкурс выбрала каля 130 лепшых праектаў, у лік якіх патрапілі і беларускі. Шорт-ліст пазней ацэнілі вялікае журы WSA, якое і вызначыла пяць пераможцаў у кожнай з намінацый.

Лаўрэаты міжнароднага конкурсу будуць абвешчаны ў сталіцы афрыканскай Ганы — горадзе Акра. А ўзнагароджанне пераможцаў адбудзецца на Глобальным кангрэсе WSA самым бліжэйшым часам. Што ж, як бачна, чакаць засталася нядоўга...

Але як павінен выглядаць вэб-рэсурс, каб цябе заўважылі і ацанілі ў свеце? Якія складнікі працуюць на поспех? Мы паспрабавалі разабрацца з гэтым пытаннем разам з загадчыцай аддзела суправаджэння інтэрнэт-партала Нацыянальнай

бібліятэкі Беларусі Юлія Кісялёвай.

СКЛАДНІК ПЕРШЫ: ДЫЗАЙН І ЗРУЧНАСЦЬ

— Па-першае, новы сайт мае сучасны дызайн, — кажа суразмоўца. — Ён маляўнічы, вельмі добра глядзіцца, і таму наведвальнікам падабаецца. А па-другое, адразу ж на галоўнай старонцы, што вельмі важна, карыстальнік можа пабачыць усю асноўную і неабходную яму інфармацыю: электронны каталог НББ, зводныя электронныя каталогі бібліятэк Беларусі і іншыя папулярныя рэсурсы ўстановаў.

Зручнасць у карыстанні сайтам сёння паступова становіцца нормай. Тым больш, што ў пералік еўрапейскіх патрабаванняў да інтэрнэт-парталаў сферы культуры ўваходзяць такія крытэрыі, як эфектыўнасць, даступнасць, арыентацыя на карыстальніка, шматмоўнасць. Падчас стварэння новага сайта, натуральна, усе гэтыя аспекты былі ўлічаны спецыялістамі.

Дадам, што сучасны дызайн, зручны інтэрфейс і ўвага да карыстальніка значна павялічылі колькасць наведвальнікаў сайта nlb.by. Так, па словах Юліі Кісялёвай, калі летась туды заходзіла каля 250 тысяч наведвальнікаў

штомесця, дык сёння гэтая лічба дасягнула 300 тысяч. Такім чынам, дзякуючы новаму парталу, бібліятэкары Нацыянальнай ўжо выканалі задчку павялічыць колькасць наведвальнікаў установы на 20 працэнтаў ад узроўню 2015 года, пастаўленую Дзяржаўнай праграмай “Культура Беларусі” на 2016 — 2020 гады.

СКЛАДНІК ДРУГІ: МОВА

Пра шматмоўнасць і ўвогуле моўныя падыходы да бібліятэчнага партала — гаворка асобная. Так, сёння карыстальнік можа выбраць тры версіі сайта Нацыянальнай: беларускую, рускую, англійскую. На жаль, большасць бібліятэчных сайтаў Беларусі такой шматмоўнай палітрай матэрыялаў пахваліцца сёння не можа.

Над кожнай версіяй “шчыруюць” адпаведныя вышакласныя спецыялісты, якіх, дарэчы, таксама неаднойчы правяраюць і пераправяраюць прафесіяналы. Кажу гэта не з чужых слоў: год таму цягам некалькіх месяцаў сам працаваў у аддзеле суправаджэння інтэрнэт-партала Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Таму магу засведчыць асабіста і ўпэўнена: усе тэксты, словы і нават коскі ды “лапкі”, змечаныя на сайце Нацыянальнай, выявляюцца

Супрацоўнікі аддзела суправаджэння інтэрнэт-партала Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

да дробзей. Іначай і быць не можа: наяўнасць памылак — граматычных, пунктуацыйных, фактаграфічных — наўпрост уплывае на імідж бібліятэкі і самога сайта.

Дадам сюды і актыўны піяр матэрыялаў бібліятэкі праз розныя сацыяльныя сеткі, што таксама вельмі важна з боку “раскруткі” сайта на прастору кантэнту — немагаважны складнік сучаснай інфармацыйнай дзейнасці, які наўпрост тычыцца і бібліятэчных парталаў.

СКЛАДНІК ТРЭЦІ: АЎТАРСКІЯ МАТЭРЫЯЛЫ

Адметна яшчэ і тое, што з нядаўняга часу ў штаце аддзела суправаджэння інтэрнэт-партала Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі з’явіліся прафесійныя журналісты.

— Справа ў тым, што мы арыентуемся цяпер не толькі на навіны бібліятэчнага жыцця, а спрабуем стаць парталам, які прадстаўляе інфармацыю пра ўсе знакавыя падзеі ў культуры Беларусі і за яе межамі, — кажа Юлія Кісялёва. — Таму цяпер у нас працуе журналіст, які робіць самастойныя аўтарскія матэрыялы. Да гэтай працы падключылі і іншыя супрацоўнікі аддзела, якія маюць філалагічную адукацыю і зольнасць да творчасці.

Напрыклад, нядаўна бібліятэкары зрабілі інтэрв’ю з беларускім пісьменнікам Віктарам Марціновічам, а яшчэ завялі планавалі цэлую серыю артыкулаў пра Івана Кірчука. Таксама на партале

выходзілі матэрыялы пра Людзку Сільнову, Таісу Супрановіч і іншых цікавых асобаў.

Натуральна, уся гэта журналісцкая справа яшчэ толькі пачынаецца, але ў Нацыянальнай перакананы: з цягам часу іх партал будзе ведаць не толькі як бібліятэчны сайт, але і дзякуючы адметным аўтарскім матэрыялам.

СКЛАДНІК ЧАЦВЁРТЫ: ПЛАТНЫЯ ПАСЛУГІ

Дзякуючы новаму парталу, у бібліятэкі з’явілася больш магчымасцей прадстаўляць платныя паслугі. Іх пералік можна знайсці адразу ж на галоўнай старонцы сайта: тут табе і ролігаванне бібліяграфічнага спіса, і электронная дастаўка дакументаў, і праверка тэкстаў на плагіят. Паслугі карыстаюцца павышаным попытам у наведвальнікаў.

І усё гэта функцыянуе вельмі зручна. Напрыклад, дзякуючы электроннай дастаўцы, карыстальнік з Беларусі і іншай краіны свету можа замовіць пэўную літаратуру і пасля анлайн-аплата атрымаць тэкст у электронным выглядзе.

Таксама можна замовіць электронны білет на аглядную пляцоўку, размешчаную на даху Нацыянальнай. З цягам часу палобных паслуг, якія можна апліць не выходзячы з дома, будзе становіцца ўсё больш.

СКЛАДНІК ПЯТЫ: ВІРТУАЛЬНЫЯ ПРАЕКТЫ

Гэта яшчэ адна навінка. Так, з кастрычніка на сайце Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі можна

убачыць пастанныя віртуальныя праекты “Адсея Саламеі Русецкай: ад Стамбула да Пецяярбурга”.

— Ён прысвечаны 300-годдзю з дня нараджэння вядомай наваградскай жанчыны-лекаркі, першай у гісторыі Рэчы Паспалітай, — кажа Юлія Кісялёва. — На старонцы праекта можна пабачыць не толькі змястоўную тэкставую інфармацыю, але і аўдыё- і відэакантэнт, каларыяныя слайды ды многа цікавага. Па падобнай схеме мы ствараем і плануем ствараць і іншыя праекты, прысвечаныя знакамітым беларусам або адметным падзеям у гісторыі і культуры Беларусі.

Сапраўды, сённяшні чытач, зайшоўшы на інтэрнэт-партал, хоча пабачыць там не толькі тэкставую, але і візуальную інфармацыю самай высокай якасці. Прычым з перавагай у бок відэа- і фотаматэрыялаў.

Я не згадаў яшчэ пра відэаўрокі, дзякуючы якім кожны віртуальны карыстальнік можа паглядзець, як зарэгістравана на партале ці замовіць тую ці іншую кнігу, пра версію сайта для людзей са слабым зрокам, пра падпіску на навіны па абранай тэматыцы, пра віртуальныя экскурсіі па бібліятэцы ды многае іншае. Несумненна адно: новы сайт Нацыянальнай бібліятэкі — гэта важкі інфармацыйны рэсурс і прыклад для пераймання вопыту іншымі бібліятэкамі Беларусі.

Іншая справа, што на шляху пераймання можа паўстаць шмат перашкод. Скажам, ці змога кіраўніцтва абласных ды раённых “кніжніц” набіраць у штат журналістаў, філолагаў і перакладчыкаў? Ці здолее ўкраінец сэрвіс бібліятэчных паслуг, якія можна апліць праз інтэрнэт? Ці ёсць у нашых бібліятэк магчымасць абнавіць свае сайты (пакінем за дужкамі той факт, што многія раённыя бібліятэкі Беларусі сайтамі ўвогуле не абзавяліся) згодна з сучаснымі патрабаваннямі?

Разам з тым, бібліятэкарам Беларусі ёсць цяпер на што арыентавацца. Варта толькі ўбіць у пошукавы радок адрас nlb.by. А сама Нацыяналка, як запэўніла мяне Юлія Кісялёва, заўсёды гатова да супрацоўніцтва з іншымі бібліятэкамі краіны. У тым лаку — і ў справе кансультацый па абнаўленні іх інтэрнэт-старонак.

— Хто паўплываў на ваш выбар стаць акцёрам?

— Ды ўсе! Мама, тата... Я з шасці гадоў выступаю на сцэне! Яшчэ ў дзіцячым садку на Трактарным удзельнічаў у розных ранішніках. Як трохі пасталеў, перайшоў у Палац культуры МТЗ. У школе ў нас быў свой ансамбль “Восень”, там гралі цудоўныя хлопцы. У 9-м класе на два гады пайшоў у агітацыйную брыгаду “Цаглінка” — былі на той час такія. Там мяне і ўбачыў будучы кіраўнік майго курса Аляксандр Бутакоў ды параіў паступаць у тэатральна-мастацкі.

— Ці здараліся ў вас незвычайныя гісторыі, калі вы былі студэнтам?

— Натуральна! Кожныя пяць хвілін нешта здаралася. Памятаю, як ледзь не “забіў” Лёшу Дударова на дзержайным экзамене. У нас быў урывак па сцэнічным баі. У Дударова былі шчыт і меч, а ў мяне трызубец і меч. Я мусіў кідаць трызубец метраў з пяці — і трохі не разлічыў. Ён пацэліў ніжэй, чым трэба, патрапіўшы Лёшу прама ў грудзі. А трызубец быў зроблены з вілаў, і выглядаў ён вельмі жахліва.

Дарэчы, усім рэжызітам для гэтай сцэны забяспечыў нас мой брат Юрый, у будучым — вядомы мастак па металах, член Саюза мастакоў СССР. Памятаю, на другім курсе давалося мне стаць Агэла. Я папрасіў брата зрабіць блямбу з бляхі для апошняй сцэны, дзе мой герой забівае сябе. Унутр паклаў чахол з чырвонай фарбай — і з размахам усадыў шылет сабе ў грудзі. А ў мяне яшчэ і белая кашуля была. І вось, чырвоная пляма расплываецца па кашулі, я прыгожа

24 лістапада акцёру НАДТ імя Горкага Віктару ГУДЗІНОВІЧУ споўнілася 65 гадоў. Сваю працу ў гэтым тэатры ён пачаў у 1989 годзе, паслухавшы раней у іншых і ўжо запомніўшыся сваім уменнем ствараць яркі ды запамінальны вобраз нават у эпізадычнай ролі. Мы даведаліся ў майстар пра шлях яго станаўлення, пра тое, як ён быў дэпутатам і чым любіць займацца па-за сцэнай.

“Тэатр дылетантызм не трывае”

падаю... У аднакурснікаў — ажно вочы на лоб!

Наогул, курс у нас атрымаўся вельмі таленавіты. Ды і са сваёй будучай жонкай Таццянай Ненараковавай я пазнаёміўся менавіта ў інстытуце.

— Як склаўся ваш лёс пасля яго заканчэння?

— Атрымаўшы дыпломы, усе мінчукі паехалі ў Віцебск. А вось мне пачасціла патрапіць у войска на паўтара гады — хаця ўсім астатнім, хто меў вышэйшую адукацыю, служыць трэба было толькі год. Але мне пашанцавала атрымаць дэбела крыху раней, з-за кур’эзнага выпадку. Я адказаў за адзін з вайсковых прадметаў, наспеў час яго здаваць, а ён кудысьці прапаў. І каб не трапіць пад гнеў начальства, мяне вызвалілі ад службы на некалькі месяцаў раней. Я не шкадую, што быў у арміі. Там я таксама быў запатрабаваны, шмат удзельнічаў у самадзейнасці, ставіў кан-

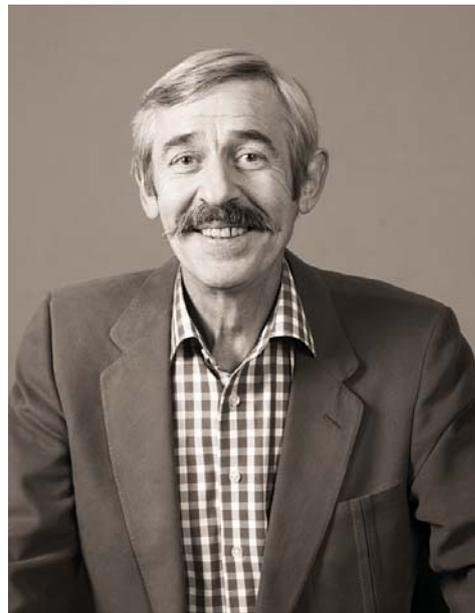
цэрты для таварышаў па службе.

— А кім вы служылі? У якім родзе войск?

— Я асвоіў спецыяльнасць, звязаную з радыяляйяй. Быў хімічным разведчыкам.

— Ці лёгка было вяртацца ў тэатр пасля вайска?

— У Віцебску я пазнаёміўся з рэжысёрам Валерыем Маслюком, які акуррат сканчаў Ленінградскі інстытут тэатра, музыкі і кінематаграфіі. Мне спадабалася, як ён паставіў “Брыльянт”, а пры больш блізім знаёмстве я зразумеў, што мы роднасныя душы. Так пачалося наша супрацоўніцтва — спачатку ў Віцебску, а потым у Магілёве. Свае першыя ролі я атрымаў у спектаклях “Тутэйшыя” і “Візіт старой дамы”. У апошнім вырашыў абраць сабе вобраз марскога афіцэра. Але на рэпетыцыі рэжысёр мне сказаў, што ў гадруку Гулене, у якім адбываецца дзеянне п’есы

Дзюрэнмата, няма мора. Давялося змяніць сваё ўбранне, каб не спрачэцца.

— Акрамя тэатра, нейкі час вы актыўна займаліся і грамадскай дзейнасцю...

— У Магілёве мне нека праранавалі стаць дэпутатам раённага Савета дэпутатаў. Для мяне гэтая праца, поўная сваіх нюансаў, стала вельмі важным досведам. Асабліва, калі даводзілася працаваць з франтавікамі, пажылымі людзьмі, якія сутыкаліся з тымі ці іншымі жыццёвымі праблемамі.

— Як вы патрапілі ў кіно?

— Патэлефанавалі, запрапілі, так і трапіў на пробы. Адна з першых ролі была ў дзіцячай стужцы “Бусяня”, якую ў 1980 годзе зняў рэжысёр Валерыя Басаў па сцэнарыі Аляксея Дударова. Вельмі шмат здымаўся ў эпізодах,

у масоўцы на “Беларусь-фільме”. Што да вялікіх роляў... Я не з кіношнікаў, у мяне не атрымлівалася агучваць сваіх герояў за кадрам. Цяжкая мне было “трапіць у губы” сваіх персанажаў

— А чым вы займаецеся па-за тэатрам? Ці ёсць у вас хобі?

— У апошні час я ўжо ад рыбалкі адышоў, а вось раней заўсёды ездзіў, і летам, і зімой. Цяпер праблема, як трапіць на рыбалку, як даехаць. Я гадоў 15 любіў ездзіць у Альхоўку, што ў Гродзенскай вобласці. Там ёсць дзівоснае месца. Камароў няма, пакуль да вады не спуściцца. У чатыры раніцы мы з сябрамі ўжо былі на возеры. У 12 гадзін адпачынак, а потым зноў за вуды. Быў выпадак, калі мяне там ледзь гора-паляўнічыя не падстрэлілі. Я сядзеў у невялікім чоўне

ў чароце, а каля мяне плавалі качкі. І вось адзін з паляўнічых па іх і пацэліў. Я з перагуду з той лодкі кваліфікаваў і ўпаў у ваду. А там глыбока. Паляўнічаму смешна было. А я ўжо сказаў яму ўсё, што пра яго думаю.

— Ці не задумваліся вы над тым, як можна павялічыць уплыў тэатра на настроі гарадскіх жыхароў?

— Калі разам з Маслюком мы працавалі ў Магілёве, калектыў у нас сабраўся малады ды бойкі. Мы шмат прыдумлялі, як забавіць людзей у тэатр. А ў Магілёўскім драматычным ёсць балкон, які выходзіць на вуліцу. Мы выходзілі на яго і прыгаворвалі ўвагу мінакоў рознымі крычалкамі і на рускай, і на беларускай. Нехта, магчыма, і трапіў пасля на спектаклі. Маслюку, дарэчы, мы вельмі даяралі як акцёру і рэжысёру, з ім было вельмі прыемна працаваць не толькі мне, але і ўсяму калектыўу.

— Ці моцна адрозніваецца ваша пакаленне акцёраў ад таго пакалення, якое працуе ў тэатры цяпер?

— Кожнае пакаленне жыве паводле нейкіх сваіх правілаў, свайго светапогляду. Арыенціры змяняюцца. Не бачу ў гэтым нічога дрэннага, але... Здарэцца, што на сцэне атрымліваецца нейкі дылетантызм. А тэатр гэтага не трывае.

— Якім вы бачыце тэатр у будучыні?

— Скажу хіба адно: тэатр у любым выпадку будзе жыць. Ён будзе эвалюцыянаваць, будучы з’яўляцца новай жанры і гэтак далей. Але сам тэатр будзе жыць заўсёды!

Гутарыў
Констанцін КАСЦЕЦКІ

(Заканчэнне.
Пачатак на старонцы 7.)

У нас столькі культурных ВНУ — гэта ўжо аўдыторыя! Дзякуючы адмысловаму конкурсу “Лістапада” або, скажам, фестывалю “Паўночнае ззянне”, глядач павольна пачаў знаёміцца з дакументальным кіно, таму пачынаецца з нуля не прыйдзецца. Будзе фінансаванне такога фестывалю — і глядачоў дакументалістыкі паболее. А будзе глядач — прыйдзе і ўсё астатняе. Мы ж як дакументалісты будзем старацца, са свайго боку, рабіць добрае беларускае кіно.

— Як ты лічыш, беларуская школа дакументалістыкі існуе? Ты сабе, у прыватнасці, да яе далучаеш?

— Не скажу, што я цалкам сфарміраваўся ў гэтай традыцыі, але значны штуршок ад майстроў беларускай школы атрымаў.

Трыумф і магія “Сумы”

— Як гэта?

— Давай паглядзім, што можна лічыць школай. Быў курс Віктара Дашука, з якога выйшлі Віктар Асюк, Галіна Адамовіч, Вольга Дашук. Нездзе ў 2000-х я акуррат і пазнаёміўся з іх фільмамі, будучы студэнтам журфака. Шчыра кажу, што да той пары ўспрымаў дакументальнае кіно як выключна тэлеві-

зійнае. Але тады ў кінатэатры “Цэнтральны”, які цяпер памятаю, я ўбачыў на экране нешта зусім адрознае ад ТБ-фармату. Яно падштурхнула мяне далей цікавіцца аўтарскай дакументалістыкай. Я вышукваў у знаёмых касеты з замежным кіно, пачаў наведваць рэтрспектывы “Беларусьфільма”. Шчыра скажу, не ўсё мне

падабалася, але тыя першыя стужкі Віктара Асюка і Галіны Адамовіч засталіся са мною назавжды. Мяркую, без іх я ў рэжысуру не прыйшоў бы.

— Але ты навучаўся ў Акадэміі мастацтваў, ці не так?

— Так, гэта было ўжо далей. На курсе Аляксандра Карпава-малодшага, які выкладаў нам,

у тым ліку, і дакументальнае кіно.

— Цікава, калі б табе сёння праранавалі выкладаць у Акадэміі мастацтваў, ты пагадзіўся б? Разважана, так бы мовіць, пра пераёмнасць пакаленняў.

— Вельмі складанае пытанне. Я і сам бы яшчэ пахадзіў на лекцыі да даведчаных людзей (мянецца). Хаця я не вельмі вялікі прыхільнік такой ментарскай адукацыі, калі майстар дае, а вучань бярэ. Я за рух у абодва бакі. Выкладчык і студэнт абменьваюцца меркаваннямі і досведам на роўных, і кожны з іх і бярэ, і аддае. Вось у такой школе я б узяў удзел у любой якасці.

Мне, увогуле, падаецца, што нашай адукацыі акуррат бракуе ладобных курсаў, творчых лабараторый, на працягу якіх цябе вядуць ад пачатковай ідэі

да рэалізацыі тэмы. Такое навучанне не абавязкова павінна быць доўгім, слухачамі курсаў маглі б стаць людзі ўжо з пэўным досведам, а не ўчарашнія школьнікі. І фэйна, каб лепшыя навучэнцы напрыканцы маглі б рэалізаваць свой праект. Прычым я тут не вынаходжу ровар: па гэтым прыწყыпе працуе тая ж школа Анджэя Вайдэ ў Польшчы. Думаю, падобная творчая лабараторыя цалкам магла б быць рэалізаваная і на базе нашай кінастудыі.

— Віктар Дашук на пытанне пра адметнасць свайго кіно адказаў наступнае: “Маё кіно вылучае не смецце, а аб’ём і сумленне”. Што вылучае тваё кіно?

— На пачатку кінапрацы — магчыма, інтуіцыя. Менавіта яна мяне вядзе. Калі казаць ужо пра плён, пра вынікі, то я не хацеў бы цяпер падсумоўваць сваю творчасць. Мне падаецца, што яшчэ зарана.

Ірландскі пісьменнік, адзін з заснавальнікаў тэатра абсурду Сэмюэл Бэкет атрымаў Нобелеўскую прэмію па літаратуры ў 1969 годзе. На той момант з часу напісання яго самай знакамітай п'есы “У чаканні Гадо” прайшло 20 гадоў. Яна ўжо ўбачыла святло рампы ў Парыжы, дзе адбылася прэм'ера, некаторых іншых еўрапейскіх гарадах — і ў Мінску! За год да сусветнага прызнання пісьменніка, у 1968-м, культывы твор паставілі энтузіясты з аматарскай студыі. Упершыню ў Савецкім Саюзе!

Іна НАРКЕВІЧ

Пра гэтую падзею як пра адну з яркавых старонак жыцця тэатральнай студыі “Юнацтва” апавадае выстава “У чаканні Гадо. 50 год”. На сёлетні лістапад прыпаў юбілей і пастаноўкі, і самой студыі. У экспазіцыі Музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры — афішы, фатаграфіі, эскізы, дакументы з фондаў і асабістых калекцый студыйцаў Валерыя ШУШКЕВІЧА і Уладзіміра МАТРОСАВА. “К” папрасіла іх распавесці пра тэатраўнае падзеі.

“ЗАДАЧА — ДУХОўНАЯ РЭВАЛЮЦЫЯ”

Напрыканцы 1950-х гадоў у БССР, як і ў іншых савецкіх рэспубліках, распачынаецца “бум” студыйнага руху. Тэатральныя суполкі паўстаюць на базе амаль усіх буйных прадпрыемстваў і Палацаў культуры. Акрамя таго, у перыяд “адлігі” куды больш разнаволена пачуваецца ў творчасці і студэнцкае асяроддзе тэатральна-мастацкага інстытута.

Студыя “Юнацтва” мела свой статут, гімн, а ўсе неафіцыйныя прыносілі клятву выконваць яе законы і ісці на любыя цяжкасці і ахвяры дзеля мэты — стварэння новага тэатральнага мастацтва. “Галоўная задача — духоўная рэвалюцыя” — так паставілі яе заснавальнікі, студэнты рэжысёрскага аддзялення тэатральна-мастацкага інстытута Уладзімір Балабохін і Вячаслаў Кагорын. Спектаклі ставілі адзін за адным: “Боская камедыя”, “Гамлет”, “Страх і адчай у Трэцім імперыі”...

— Унікальнасць студыі зразумелая адразу, калі ты бачыш іх рэпертуар, — кажа куратарка выставы, тэатразнаўца і культуролога Таццяна Аршавіч. — Такі выбар выцягваў пэўныя амбіцыі!

Спачатку студыйцы туліліся ў тэатральным інстытуце, потым у закутку пад лесвіцай Дома афіцэраў, і, нарэшце, знайшлі сабе прытулак у клубе чыгуначнікаў імя Ільіча. Валерыя Шускевіч узгадвае, што памяшканне для рэпетыцый яны дзялілі з музыкантамі тады яшчэ “Лявонаў” — будучых “Песняроў”. Тыя, хто ўбачыў студыйнага “Гамлета”,

як легенду будучы расказваць, што паміж партрэтамі Леніна і Карла Маркса на сцэне быў нацягнуты транспарант са словамі “Век расхістаўся”.

ХАРЫЗМА РЭЖЫСЁРА

— Ад гэтага спектакля засталася толькі афіша, — згадвае Валерыя Шускевіч. — Я ў студыю прыйшоў пазней. Пасля школы спрабаваў паступіць у тэатральна-мастацкі інстытут, дзе тады набіраў курс Дзмітрый Арлоў. А я захапляўся Маякоўскім. На экзамене пачаў чытаць “Левы марш”. І пад мае ўскрыкі “Левай! Левай! Левай!” Арлоў ужо пачаў спаўзаць некуды пад стол, хавашча... Я не паступіў, але ў калідорах інстытута сустрэў Алеся Лабанка, які і прапанаваў прыйсці ў студыю.

Атмасфера, якая там панавала, уцягнула мяне адразу. Кіраўніком быў Уладзімір Балабохін: харызматычны, абаяльны, не скупы на пахвалу. Прымушаў фантазіраваць. Дасць пэўную тэму — ідзі рабі на сцэне эцюд. А потым яшчэ некага прышле — пачынайце дывяло! Ды яшчэ адну тэму падкіне — і выкручвайцеся! І ў кожнага пытаўся — што працягваў, паглядзеў? А пасля рэпетыцый шумнай кампаніяй вывальвалі ў горад, песні ў аўтобусе спявалі.

Калі мы пачалі рэпартаваць “Лазню” Маякоўскага, Балабохін даў мне ролю Пабеданосікава, галоўнага бюракрата. Спектакль мы некалькі разоў сыгралі ў клубе Ільіча, а потым паказалі ў інстытуце. І калі на наступны год я зноў туды паступаў, па гэтай ролі мяне ўспомнілі — і прынялі.

Як узгадваюць студэнты тэатральна-мастацкага інстытута тых часоў, выкладчыкі паважалі Уладзіміра Балабохіна, а ягонныя спектаклі выклікалі ўсеагульную цікавасць. І тым не менш, у 1966 годзе, за некалькі месяцаў да абароны дыплама, яго выключылі — нібы з-за няздачы некалькіх іспытаў. Валерыя Шускевіч лічыць, што на тое маглі быць і іншыя прычыны:

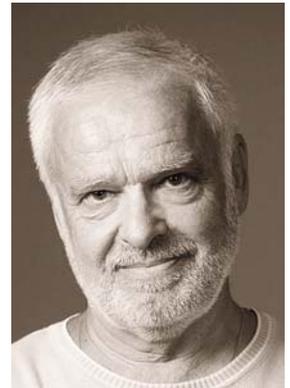
В.Ш.: Ён быў вельмі дзёржкім. Але і вельмі абаяльным. Такая капна валоў... Лёс яго склаўся трагічна. Валодзя паехаў у Ленінград, там ажаніўся і рыхтаваўся паступаць у

Уладзімір Матросаў.

Уладзімір Балабохін.

Валерыя Шускевіч.

“Творчасць — гэта як тузануць Бога за бараду”

Сцэна са спектакля “У чаканні Гадо”: Уладзімір (Валерыя Шускевіч), Эстрагон (Вячаслаў Саладзілаў), Пац (Яўген Лявонцёў). 1969 год.

ВГИК. А каб быць бліжэй да кіно, уладкаваўся адміністратарам на “Ленфільм”. Чарговую стужку здымалі ў Дагестане. І ў адзін момант аўтобус сышоў з тармазоў і пачаў каціцца з гары ўніз, на масоўку. Уладзімір убачыў, што грэм'ёрша сядзіць спінай і, відаць, нічога не чуе. Ёнда яе, схапіў, адштурхнуў, а ято самога аўтобус прыпачатаў. Як жыві, так і памёр: гераічна! У 28 гадоў... У Махачкале назвалі вуліцу ў яго гонар.

“МЫ ТАДЫ УСЁ ЗРАЗУМЕЛІ”

Да свайго ад'езду ў Ленінград Уладзімір Балабохін паставіў яшчэ “Ангігону” Ануя, “З жыцця насякомых” братаў Чапекаў. Пачалася і рэпетыцыя “Наз безданню ў жыцце” Сэлінджара. Але прэм'еры так і не адбылося. Страціўшы кіраўніка, студыйцы засталіся без лідара і творчых планў.

Ды нягледзячы ні на што, кожны панядзелак, сераду і пятніцу ногі паранейшаму вялі іх у клуб Ільіча. І ў адзін з такіх вечароў мастак Уладзімір Матросаў прынёс у студыю часопіс “Іностранная литература” з п'есай “У чаканні Гадо”, забяспечыў прадмовы пра “заняпад буржуазнага мастацтва”. Але прадмова студыйцаў не ўразіла — у адноўленне ад самой п'есы. Было вырашана рабіць новы спектакль. Ролю рэжысёра адважыўся ўзяць на себе сам Матросаў.

А.М.: У студыю я патрапіў выпадкова, калі вучыўся на апошнім курсе мастацкага вучылішча. Працаваў шмат, з майстэрні тады амаль не выходзіў, але каб натхніцца на дыпломную карціну “Свята ў горадзе”, выправіўся пакурыць у сквер на праспекце. На той самай лавачцы сядзела нейкая кампанія, і

адна дзяўчына з яе папрасіла ў мяне цыгарэту. Так я пазнаёміўся з Алай Палухінай. Яна і прывяла мяне ў студыю да Балабохіна. У тэатральных пастаноўках мне ўжо даводзілася ўдзяльнічаць. Наша вучэльня месцілася ў той час у оперным, і таму вучняў часта займалі ў нейкіх масоўках. Там я і ўсю класіку перагледзеў — што, мабыць, такаса потым далася ў знакі. Бэкет вельмі паэтычны і поўны ўмоўнасцяў. Вось дзе мне спатрэбіўся оперны тэатр, бо там усё спектаклі ўмоўныя.

А карціна са святма памерам 2 на 2 метры чамусьці ў мяне атрымалася ў блакітных тонах. Ну, а калі блакітнае свята, то сцягні тае чырвоныя, а чорныя. На абароне Іван Ахрэмчык уляпіў мне “траяк”. Але галды думкамі я ўжо быў у новай пастаноўцы.

Шчамяллёў заўсёды казаву: мастак чытаць павінен! Калі прыйшоў у вучылішча, я думаў, што самы геніяльны жывапісец — гэта Урубель. Але выпраўляючыся разам са Шчамяллёвым (а стасункі з вучнямі ў яго былі прыяцельскімі) на Камароўку, дзе армяне прадавалі ў бочках чырвонае віно, я пачаў ад яго пра Дэрэна, Пікаса, Шагала.

І паколькі шмат чытаў, дык і разумеў многія рэчы. А калі табе зразумела, што адбываецца, ты маеш і сваю пазіцыю. П'есу “У чаканні Гадо”, напісаную адразу пасля завяршэння вайны, я, лічу, такаса зразумеў правільна, і цяпер яшчэ больш у гэтым упэўнены. Нездарма ў героію імяны — Уладзімір і Эстрагон. У спустошанай Еўропе сустракаюцца два чалавекі, як вобразы дзвю краін. Яны самі не разумеюць, дзе знаходзяцца. І ім патрэбны новы

моцны сімвал. Хто гэта будзе: Фрэйд, або яшчэ хто-небудзь? Хто будзе дурыць чалавека новымі ідэямі? П'еса менавіта пра гэта.

Але студыйцам я тое не кажу. Яны ж маладыя былі — на 18 гадоў! Наіўныя, чыстыя людзі.

В.Ш.: Мы ішлі па гэтай п'есе інтуітыўна. Распырэфуваў маладога, напайналі сваімі асацыяцыямі. І атрымлівалася, што ўсё гэта пра нас. Асобныя часткі тэксту — увогуле як музыка: шум лісьця, пяску, шэпт, шлоха, шапаценне... Калі пачалі праганы, для нас у п'есе не было ніводнага пустого слова: усё зразумела.

У.М.: У мяне было некалькі варыянтаў афармлення. Спачатку зрабіў 40 варон з пенапласту, з крыламі на гумках. Штанкетку торкнеш — і яны ўзлятаюць. Потым ад гэтага адмовіўся. Было яшчэ сонца, якое ўзыходзіла і заходзіла, але гэта такі танны прыём. Самае цяжкае — знайсці належную меру святла, музыкі, пластыкі. У спектаклі Валера Шушкевіч танцаваў — не, нагамі толькі тупаў, але так пачуццёва...

В.Ш.: Прэм'еру мы прымаркавалі да юбілею: студыі тады спаўнялася пяць гадоў. Акрамя мяне ролі выконвалі Віктар Бублій, Мікалай Ціхан, Барыс Дзвінскі і Леанід Андрэйчыкаў.

ЗВАНOK 3 ГАРКАМА

В.Ш.: Нам хацелася як мага больш людзей пазнаёміць з гэтым новым тэатрам. Развесілі афішы на вуліцах горада, у Саюзе пісьменнікаў. І мелі неасцярожнасць павесіць адну ў БДУ на фліпаку, каб студэнты прыйшлі паглядзець. Адна выкладчыца ўбачыла і адрэз пайшла ў гаркам партыі: маўляў, я вучу студэнтаў, што гэта агіднае захаднае мастацтва, а яго паказваюць пад самым нашым носам. З гаркама патэлефанавалі ў клуб. Яго дырэктар адрэз сарваў афішы і павесіў замест іх аб'яву, што спектакль адменены. Докраціў таксама былі знішчаныя. Засталося толькі дрэва ў выглядзе крыжа, яно моцна было прымацавана да сцяны — так, што не зрушыць.

Мы прыходзім на спектакль, бачым аб'яву. Думаем, што рабіць, а тут і гледачы пачынаюць збірацца. І вырашаем іграць. Докраціў няма, але ёсць два гітарысты і музыка. Лена Папова тады выйшла на сцэну і сказала, што сёння юбілей студыі, і мы спектакль сыграем. А потым было абмеркаванне да гадзіны ночы. Хто крытыкаваў, хто хваліў, з інстытута прыйшлі на прэм'еру аднакурснікі Балабохіна

Раеўскі і Луцэнка, і яны абаранялі пастаноўку. А на наступны дзень Матросова выклікалі ў гаркам партыі.

У.М.: Як цяпер памятаю — 212 кабінет. Час быў самы ведаеце які, а я ж член партыі... Звярнуліся ў Маскву па дапамогу, адтуль прыехала дама, якая разбіралася ў тэатры, і мы для яе зрабілі яшчэ адзін паказ. Гледачоў на яго шмат сабралася, чалавек 200, бо па горадзе навіны хутка разліццяся. Камісія паглядзела першы акт і сышла. На заўтра загад: дырэктара клуба выправіць на пенсію, спектакль забараніць.

В.Ш.: Пра забарону спектакля хутка даведаліся ў інстытуце. На занятак прыйшоў Маланкін і зрабіў разнос перад усім курсам. Нам пагражала выключэнне. У адказ я сказаў: так, студэнты не маюць права парушаць дысцыпліну, але з гэтай п'есы мы шмат карыснага для сябе ўзялі як акцёры. І атрымалі каштоўны досвед. На што Маланкін прапанаваў зрабіць яшчэ адзін закрыты паказ, на гэты раз у інстытуце. Выдатна! На ролі ўзялі студэнтаў з нашага курса — Філатава, Халадзілава, Мароза, плюс мы з Леанідам Андрэйчыкавым. І вось цішком, а 8-й гадзіне раніцы, мы паказалі спектакль толькі для выкладчыкаў і студэнтаў-рэжысёраў.

Пасля прыходзім да Маланкіна. Бачым, што ён вельмі ўзрушаны. Кажу нам: "Я вольна думаю, што сказаў бы мой педагог Аляксей Папоў. Усё ж такі... не, гэта не наша мастацтва. Заўсёды павінна быць хоць якое святло. А тут такая безвыходнасць і адчай... Але акцёрская работа выдатная!"

Мы і падчас рэпетыцый бачылі, што яму падабаецца наша ігра. А калі ў 1970-м рыхталася да дзяржаўнага экзамэну, то Маланкін папрасіў сыграць нашага "Гало" для камісіі, якую ўзначальваў прафесар Расійскага інстытута тэатральнага мастацтва Венямін Радамыслінскі. Маўляў, мы таксама не лыкам шыты.

ПАСЛЯ ГАДО

Жыццё ў студыі "Юнацтва" віравала і пасля няўдачы з "Гало". У 1969-м я ўдзельнік зрабіў кампазіцыю паводле твораў Пушкіна "Духовнай жаждою томим".

У.М.: Я даўсюль здзіўляюся, як гэта мы не пасаромеліся ўзяцца за Пушкіна. Цяпер я б сабе гэтага не дазволіў. "Моцарт і Сальеры" — надта складаная рэч, Пушкін яе напісаў пра сябе, пра гонар вялікага творцы. Для мяне тады кожны спектакль быў як чарговы этап. Зрабілі — пайшлі далей. Чаму,

навошта? Бо вырвацца трэба было з паўсудзёнанасці! Мы ж нічога не бачылі, нас нікуды не пусквалі. Ужо на пенсіі быў, калі першы раз у Парыж трапіў!

У 1970-м асноўнае ядро студыйцаў скончыла інстытут, і ўсё курс быў накіраваны ў Бабруйск. Яны вярнуліся ў Мінск праз тры гады і сталі збірацца зноў, ужо на пляцоўцы Дома акцёра. У 1976 годзе Уладзімір Матросоў там паставіў Веліміра Хлебнікава.

У.М.: Музыку для спектакля напісаў Алег Залётнеў. Я папрасіў яго зрабіць хор хлопчыкаў. Прэм'ера прайшла 12 красавіка — у Дзень касманаўтыкі. Спякотны дзень, вокны ўсе расчыненыя, пачынаецца другое адзяленне, падмаецца заслона, на сцэне 12 хлопчыкаў у жабо. І толькі яны сваімі тоненькімі галасочкамі праспявалі "Масква, ты хто?", як пачаўся салют. І ўся гэтая песня прайшла пад залпы. Мне потым казалі, што я спецыяльна. Не, спецыяльна так не зробіш.

Наступная пастаноўка п'есы ў СССР адбылася толькі ў часы Перабудовы. А ў 1989 годзе мінскі спектакль "У чаканні Гало" быў адноўлены. Яго паказвалі на розных пляцоўках, у тым ліку і на фестывалі адной п'есы ў Кіеве.

Які ўплыў аказала студыя "Юнацтва" на творчасць тых, хто да яе спрычыніўся? Для Таццяны Арцімовіч адказ відавочны:

— Гэта быў "трамплін" для далейшага мастацкага шляху Уладзіміра Матросова, Алены Папвай, Валерыя Шушкевіча, Алега Залётнева, Алы Палухінай і шматлікіх іншых. Гісторыя студыі, якая зараз пачынае пераадкрывацца — гэта менавіта тое, з чым мы паўнаўважана ўваходзім у еўрапейскі наратыў. Я вельмі спадзяюся, што не трэба будзе чакаць дзясяткаў гадоў, каб той феномен стаў часткаю афіцыйнай гісторыі беларускага савецкага тэатра.

В.Ш.: Усе мы, хто вылезеў з аднаго гнязда, са студыі Балабохіна — так і лётаем дасюль па свеце. Яго ў нечым бунтарская пазіцыя, памкненне шукаць новае, мяняць жыццё ды ўздымаць планку вельмі на нас паўплывала. Мы ставілі толькі тое, да чаго ляжала душа. Усё рабілі для душы, не дзеля грошаў.

А.М.: Тады я зразумеў, што творчасць — гэта як тузануць Бога за бартаю. Калі распачаць з Ім размову, тады Ён адгукнецца і дапаможа. У мяне так было, і неаднойчы.

"Беларускі гай" у Адэсе

Свежую манаграфію кандыдата гістарычных навук, дацэнта БНТУ Мікалая Шчаўлінскага я прачытаў на адным дыханні. Адорваючы чытача цэлым россыпам цікавых фактаў, яна даставерна, праказна і кампетэнтна распавядае пра такую малавядомую старонку мінуўшчыны як культурна-асветніцкая дзейнасць сярод беларускіх бежанцаў у часы Першай сусветнай вайны. Толькі вось чытачоў у яе, пэўна, будзе небагата — зважаючы на сціплы наклад. Лічу, гэта несправядліва.

Зірнуўшы на вокладку кнігі, паставіў перад сабой такое пытанне: "Што я, выкладчык гісторыі з 37-гадовым стажам, ведаю пра дзейнасць беларускіх партый, арганізацый і таварыстваў на тэрыторыі Расіі і Украіны ў гады Першай сусветнай?" Па вялікім рахунку, нічога. Хаця тэма — звышцікавая. Лік бежанцаў-беларусаў, вымушаных пакінуць свае дамы падчас вайны, ішоў на мільёны. Як пераказана сведчыць Мікалай Шчаўлінскі, нават апынуўшыся пад ціскам абставінаў удалечыні ад радзімы, яны не забываліся на свае карані.

Аўтар зняў покрыва таямніцы з дзейнасці "Беларускага таварыства ў Петраградзе па аказанні дапамогі пацярпелым ад вайны". Упершыню паказаў дапамогу гэтаму таварыству з боку Камітэта Вялікай князёўны Таццяны: толькі з красавіка па лістапад 1916 года яна склала 77 900 рублёў. Гэтыя сродкі дапамаглі многім, прычым яны выдаткоўваліся не толькі на цёплыя рэчы і паліва для суаічыннікаў, але і, скажам, на інтэрнаты для беларускіх студэнтаў і вучняў.

Аўтар устанавіў факт дачынення паэта Максіма Багдановіча да працы Яраслаўскай беларускай рады. Расказана найкаштоўную інфармацыю пра дзейнасць эвакуяванага ў гэты горад Мінскага настаўніцкага інстытута, сярод выкладчыкаў якога быў знакаміты гісторык Усевалад Ігнатюкскі. А па ініцыятыве дырэктара інстытута Дзмітрыя Сцяпуры студэнты сталі вывучаць беларусазнаўства.

Варта адзначыць, што культурна-нацыянальную работу нашы землякі праводзілі ў самых розных кутках імперыі: Арэнбургу, Арле (там, дарэчы, суполка называлася "Беларуская хатка"), Калузе, нават у далёкім сібірскай Барнаўле... Кніга змяшчае шмат эксклюзіўных фактаў пра стварэння ў гэтых гарадах беларускія арганізацыі.

Не меншую актыўнасць працягвалі і тыя нашы суаічыннікі, што апынуліся на ўкраінскіх землях. Мікалай Шчаўлінскі запоўніў нішу ў праблемным полі, звязаным са спецыфікай дзейнасці "Беларускай нацыянальнай арганізацыі" ў Кіеве.

Папраўдзе выдатна расказана пра яе лідараў і газету "Беларускае слова", пазней перайменаваную ў "Беларускае рэха". Па-майстэрску апісанія розныя нюансы, звязаныя з дзейнасцю ў Кіеве Беларускай гандлёвай палаты і Беларускай тэхнічнай арганізацыі.

Мікалай Барысавіч упершыню сістэмна распавёў пра беларускую старонку ў тагачаснай гісторыі Адэсы. У снежні 1917 года там адбыліся дзве важныя падзеі. Па-першае, пачаўся адлік гісторыі Беларускай вайскавай рады, утворанай на з'ездзе салдат-беларусаў Румынскага фронту. А па-другое, распачало дзейнасць таварыства "Беларускі гай". Нягледзячы на абмежаваны магчымасці, яно спрабавала ў той драматычны час выконваць культурна-асветны і дабрачынны функцыі.

І дасягала ў гэтым неمالого плёну. Першы высны месяц 1918 года быў адзначаны з'яўленнем Беларускай нацыянальнай рады і Беларускага на-

цыянальнага камісарыята, які фактычна прыйшоў на змену "Беларускаму гаю", выконваючы яго функцыі яшчэ больш эфектыўна.

Беларусы ў Адэсе пільна сачылі за тым, што адбывалася на роднай зямлі. Абвішчэнне Беларускай Народнай Рэспублікі стала падставой для агульнага сходу нашых суаічыннікаў, які адбыўся 21 красавіка 1918 года. Сход прыняў пастанову ў абарону і падтрымку БНР. Як падкрэслівае аўтар, Беларуска нацыянальная рада і Камісарыят па аддуцкіх БНР "сталі сябе разглядаць як яе паўнамоцныя і дзяржаўныя органы".

Планы дзейнасці былі амбітнымі. У чэрвені Рада і Камісарыят звярнуліся да ўкраінскіх уладаў з хадаініцтвам аб адкрыцці з пачатку навучальнага года ў Адэсе 30 (!) ніжэйшых нацыянальных вучэльняў, утрыманне якіх павінна была ўзяць на сябе Адэска гарадская ўправа. У той жа час планавалася стварыць і Беларускую прыватную гімназію. На жаль, далейшыя ваенныя падзеі перакрэслілі гэтыя планы. Але нашы суаічыннікі не збіраліся спыняцца ў сваёй працы, і ў верасні 1918 года Рада і Камісарыят пераўвасабляюцца ў Беларускі нацыянальны цэнтр.

Несумненна, кніга атрымалася. Галоўная таму прычына — грунтоўная база крыніцаў і вялікая колькасць фактаў, якія ўпершыню ўводзяцца ў навуковы ўжытак. Па ўсім ідаць, што гэтае выданне грунтуецца на гадах напружанай працы ў архівах. І ў наш век перад такім імглетам навукоўцы варта толькі зняць капялюш.

Міхаіл СТРАЛЕЦ,
доктар гістарычных навук,
прафесар.

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."; "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."; "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."; "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."; "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.".
Выставы:
■ Выстава "Памяці Мінскага гета" — да 10 снежня.
■ Выстава графікі Яўгена Куліка "Душой адданы Беларусі" — да 2 снежня.
■ Выстава твораў Рыгора Сіціцы "Ток" (графіка, жываліс) — да 9 снежня.
■ Выстава "Латвія — 100. Гісторыя, мастацтва, традыцыі" — да 13 студзеня 2019-га.
■ Выстава "Час чышні" — да 15 снежня.
■ Выстава "Аляксандр Штурман (1869 — 1944). Мастак у падарожжы" — да 7 студзеня 2019-га.
■ Выстава "Душы сярэбраныя струны: сучаснае ювелірнае мастацтва Расіі" — да 9 снежня.
■ Выстава "Мара" (Deaf-art: жываліс глухих) — да 9 снежня.

Філіялы музея МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОЎ XIX СТ." г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

- Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст.".
■ Выстава батанічнага тэкстылю Кацярыны Кабанавай "Трава" — да 23 студзеня 2019-га.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА ў в. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
Пастаянная экспазіцыя.
■ Майстар-класы па стварэнні лляек-мотанак, ткацтва паясоў альбо саломаліценні (на выбар) — кожную нядзелю.
Пачатак а 12-й.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ПСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 43 22.

- Экспазіцыі:
■ Абноўленая экспазіцыя "Старажытная Беларусь".
■ "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
■ Бестэрміновая акцыя "Адзіны білет", якая дазваляе мінчанам і гасцям сталіцы наведваць музей і яго шэсць філіялаў, набыўшы ўсю адзін білет у любым з іх.
■ Аўтарскі праект Ахрэма Белабровіка VKL3D.
■ Акцыя "Волянае піяніна" — кожны дзень з 16.00 да 19.00.

ТЭАТРЫ

- НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, пл. Парыскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.
■ 1 — "Карсар" (балет у 3-х дзях) А.Адана, Ц.Пуні, Л.Дэліба, Р.Дрыга, П.Альдэзбургскага.
■ 3 — "Лятучы галандзец" (опера у 3-х дзях) Р.Вагнера. У партыі Даланда — Аляксандр Рославец.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:
магазіны "Белсаюздрук" кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына". ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі". Праспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўскага, 17.
Праспект Незалежнасці, 44. Праспект Незалежнасці, 68, В. Вуліца Лабанка, 2.
Вуліца Валадарскага, 16.

- Выставы:
■ Выстава "Беларусь: адраджэнне духоўнасці".
■ Выстава "Ад рымскага дзённіка да беларускага рубля".
■ Выстава "Мастацтва Шакаладу" — да 8 студзеня 2019-га.
■ Выстава "1918. Нараджэнне новага свету" — да 2 снежня.
■ Мастацкі праект "Куншты маляўняны. Адзін дзень з жыцця Салегаў".
■ Выстава "Сава Сіўко (1888 — 1978). Фатаграф Любчанскага краю. Да 130-годдзя з дня нараджэння" — з 7 снежня да 3 лютага 2019-га.

Філіялы музея ДОМ-МУЗЕЙ І З'ЕЗДУ РСРП г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.
■ Абноўленая экспазіцыя "Гісторыя сацыял-дэмакратычнага руху канца XIX — пачатку XX стст.".
■ Выстава "Пырхаючыя кветкі" — да 2 снежня.
■ Выстава ёлічных цацак савецкага перыяду "У гасцях у казкі" — з 7 снежня да 13 студзеня 2019-га.

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 11.
■ Пастаянная экспазіцыя "Сучасная гісторыя Рэспублікі Беларусь: 1991 — 2017 гг."

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 327 06 33.

- Экспазіцыі:
■ "Сезонныя змены".
■ "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
■ "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
■ "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
■ "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
■ Выстава "Шчыгел — птушка 2018 года" — да 31 снежня.
■ Выстава "Небяспечная прыгажосць" — да 28 лютага 2019-га.
г. Мінск, вул. Казіца, 117 (будынак кінатэатра "Электрон"). Тэл.: +37529 123 60 53.
■ Атракцыён "Стужачны лабірынт".
■ Атракцыён "Лазерны квест". г. Мінск, вул. Багдановіча, 9а. Тэл.: 237 46 94.
■ Выстава "Птушкі зімой" — з 8 снежня да 3 сакавіка 2019-га.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.

- Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры

на беларускіх землях"; "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст."; "Беларуская музычная культура XX ст."; "Тэатральная культура Беларусі XX ст."

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА г. Мінск, вул. Старавіленская, 14. Тэл.: 286 74 03.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава вінтажнай музычнай апаратуры з калекцыі Алега Цёмкіна "Ад грамафона да смартфона" — да 2 снежня.
■ Выстава з прыватнай калекцыі "Лепшыя цацкі СССР" — з 6 снежня да 3 лютага 2019-га.
Майстар-класы:
■ Музейныя заняткі "Тэатральная лялька" для дзяцей 5+.
■ Інтэрактыўны музейны заняткі "Асновы акцёрскага майстэрства" для дзяцей ад 5 да 10 гадоў.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО г. Мінск, вул. Святрдола, 4. Тэл.: 327 10 75.
■ Пастаянная экспазіцыя "Гісторыя беларускага кінамастаства".
■ Выстава і ротраспектыва: "Год літоўскай анімацыі ў свеце. Валікі тур" — да 9 снежня.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ г. Мінск, пр-т Пераможаў, 8. Тэл.: 327 11 66; 203 07 92.
Музей працуе: пн. — выхадны, аўт. — нядз. — ад 10-й да 18-й, сер. — ад 12-й да 20-й.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Часовая экспазіцыя "Памяці Мінскага гета" — да 2 снежня.
■ Часовая экспазіцыя "Мы ідзем да цябе, Беларусі!", прымаркаваная да 75-годдзя пачатку вызвалення Беларусі — да 27 студзеня 2019-га.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, + 37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выставачны праект "Шматгаты свет красак" з калекцыі сучаснага мастака Марыны Лапа — да 15 лютага 2019-га.
■ Выстава "Чвэрці стагоддзя", прысвечаная юбілею Нацыянальнага гісторыка-культурнага музея-запаведніка "Нясвіж".
■ Гістарычны квест "Тямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках. Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці Вул. Гейска, 1.
■ Пастаянная экспазіцыя.

Ратуша Вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Музейны праект "Нясвіж — горад майстроў". Па папярэдніх заяўках.
■ Квест "Выхадкі старога захаваўніка". Па папярэдніх заяўках.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гасці да Пана Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Тэматычная экскурсія з элементамі квеста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракако".
■ Квест "Белы слон".
■ Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правадзненне вясельных цырымоніі, святкаванне гадавіны вяселля.
■ Музейныя фоталяўчоўка.
■ Фотавыстава Аляксандра Ласмінскага "Сэрца зямлі май" — да 31 студзеня 2019-га.
■ Выстава "VECTOP. Праз стагоддзі да сучаснасці" — да 11 снежня.
■ Выстава "З імператарскага гартэрэа" — да 28 лютага 2019-га.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.
Экспазіцыі:
■ "Якуб Колас. Жыццё і творчасць".
■ Экспазіцыя "Склеп" на сядзібе Якуба Коласа.
■ Часовая экспазіцыя "Зямля — аснова ўсёй Айчыне" (да 95-годдзя пазмы "Новая зямля" і 95-годдзя выкладання Якубам Коласам на настаўніцкіх курсах у Слуцку).
■ Часовая экспазіцыя мастацкіх твораў Анатолія Гармазы "Хочаш жыць — умей смяяцца" — да 20 снежня.
■ Тэматычныя экскурсіі і лекцыйныя заняткі.
■ Тэатрылізаваныя прадстаўленні паводле беларускіх народных казак.
■ Музейныя майстар-класы і заняткі.
■ Мультымедычны комплекс "Чалавек. Асоба. Час".
■ Пешая экскурсія "Мясцінамі Коласа ў Мінску".
■ Інтэрактыўныя праграмы для сямейных наведвальнікаў, квест-гульні "Тямніцы дома Песняра".
■ "Самы лепшы дзень" (дзень нараджэння ў музей).
■ Вінашаванне ад музея, фотасесія "У дзень вяселля — у музей!"

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.
■ Пастаянная экспазіцыя "Шляхі" з праграмна-роліка

ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей "Хлопчык і лётчык", галаграфічным тэатрам.
■ Інтэрактыўны музейныя праграмы "У пошуках папараць-кветкі", "Вячоркі".
■ Выставачны праект "Маладая Беларусь. Асоба і творчасць Янкі Купалы ў гісторыі краіны" — да 12 снежня.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Леаніда Шчамялёва".

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.
Экспазіцыі:
■ "Мастак. Грамадзянін. Герой". Прысвечана Ганаровому грамадзяніну г. Мінска Міхалу Савіцкаму.
■ "Мінск губернскай. Шляхецкі побыт".
■ Выстава мастакоў дынастыі Шапо (Уладзімір, Аляксандр, Павел і Антон) "Струста, Даўбле, Рычы, Саванар" — да 16 снежня.
■ Фотавыстава "Гунарс Біндэ. Рэтраспектыва" — да 16 снежня.
■ Выстава "Аптка ў старой сядзібе. Гісторыя фармацыі ў Мінску ў XVIII — XX стст." — да 13 студзеня 2019-га.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.
Выставачныя праекты:
■ "Мінск у гістарычнай прасторы. Пастарыграфічны кабінет".
■ "Мінск сярод сярброў. Гарадзі-пабрацімы сталіцы Беларусі".
■ "Археалагічныя артэфакты ў XII — XIX стст."

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРТНЯЯ" г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 8. Тэл.: 321 24 30.
■ "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж" (пастанная экспазіцыя па гісторыі жужаваго транспарту жыхароў Мінска XIX — пачатку XX стст.).
■ Віртуальная гульніа "Карэты майстар".

МУЗЕЙ "ЛОШЫЦКАЯ СЯДЗІБА" г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 8-2.
■ Пастаянная экспазіцыя.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ г. Мінск, праезд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.
Экспазіцыі:
■ "Кола часу" — прадметы гарадской і сялянскай культуры кан. XIX — сяр. XX стст.

ЛІДСКІ ПСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ г. Ліда, вул. Перамогі, 37а. Тэл.: (8-0154) 53 50 64.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Прырода Лідчыны".

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звартайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

- "Сучаснае мастацтва краю" (жываліс, графіка, скульптура, мастацкае шкло).
Выставы:
■ Выстава "Майстэрня заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі, сябра Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Мурашхера".
■ "Вядзем пачатак мы ад Гедыміна...".
■ Мемарыяльны пакой Ваяцкіна Таўлая.
■ Выстава са збору А.Фішбайна "Рэчы побыту канца XIX — пачатку XX стст.".
■ "Музейна-вобразная зала "Хрушчоўка 60-х".
■ Выстава "Вайны свяцэнныя старонкі".
■ Выстава "Надзеіны шчыт краіны".
■ Выстава "Падарожжа ў гарадскі і сельскі побыт".
■ Выстава "Жыве мая ліра нанова!"

НАВАГРУДСКІ ГІСТОРЫКА-КРАЯЗНАЎЧЫ МУЗЕЙ

г. Навагрудка, вул. Гродзенская, 2. Тэл. (8-01597) 2 14 70.
■ Пастаянная экспазіцыя: "Гісторыя Навагрудчыны са старажытных часоў да Вялікай Айчынай вайны".
■ Філатэлістычная выстава "Адам Міцкевіч і Ігнат Дамейка — слаўныя сыны Навагрудскай зямлі" (да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча).
г. Навагрудка, вул. Мінская, 64-66.
■ Экспазіцыя: "Музей яўрэйскага супраціўлення на Навагрудчыне".

ДОМ-МУЗЕЙ АДАМА МІЦКЕВІЧА ў НАВАГРУДКУ

г. Навагрудка, вул. Леніна, 1. Тэл.: (8-01597) 2 43 40 (каса).
■ Пастаянная экспазіцыя: "Жыццё і творчасць Адама Міцкевіча".
■ Пастаянныя выставы: "Свято кухні Міцкевічаў", "Малюні сельскага жызця", "Пан Тадэвуш" праз час і народы".

"УНІВЕРСИТЭТ КУЛЬТУРЫ" ГАЛЕРЭЯ

г. Мінск, пл. Кастрычніцкая, 1. Тэл.: 327 26 12.
■ Персанальная фотавыстава Ігара Калашнікава "Берлін у фарбах" — да 16 снежня.
■ Выстава акварэлі Лоры Стрыжак і Наталлі Харольскай "Мы любім кветкі" — да 16 снежня.
■ Выстава KAZKI (казачная ілюстрацыя вачамі падлеткаў і іх настаўнікаў) — да 15 снежня.
■ Персанальная фотавыстава Алідора Каточчы "Танец Святля" — з 5 да 16 снежня.

ПАЛІЦ МАСТАЦТВА

г. Мінск, вул. Казлова, 3. Тэл./факс: 290 60 70.
■ Выстава "Інгмар Бергман і яго спадчына ў модзе і мастацтве" — да 14 снежня.

- Дырыжор — Віктар Пласкіна.
■ 4 — Тэатрылізаваны канцэрт "Тэнары супраць басоў". Камерная зала імя Л.П.Аляксандраўскага. Пачатак у 19.30.
■ 5, 6 — "Рамэа і Джульета" (балет у 2-х дзях) С.Пракоф'ева. Прэм'ера новай аўтарскай рэдакцыі. Дырыжор — Вячаслаў Чарнуха-Воліч.
■ 7 — "Макбет" (опера ў 3-х дзях) Дж.Вердзі. Дырыжор — Віктар Пласкіна.
■ 8 — "Анастасія" (хараграфічная легенда ў 2-х дзях) В.Кузняцова. Прэм'ера. Дырыжор — Андрэй Галанаў.

- ЗАСЛУЖАНЫ КАЛЕКТЫЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ "РЭСПУБЛІКАНСКІ ТЭАТР БЕЛАРУСКАЙ ДРАМАТУРГІ" г. Мінск, вул. Кралоткіна, 44. Тэл./факс: 334 60.
■ 1 — "Два чароўныя парасоны" (казка для дзяцей і дарослых) Г.Х.Андэрсена. Пачатак аб 11-й.
■ 1 — "Пакуты ад здаровага сэнсу" (камічная прыпавесць) С.Руба.
■ 2 — "А ці будзе заўтра" ("7 дзён без антракту") Д.Багаслаўскага.
■ 3 — "Дора, ці Сэксуальныя нейрозы нашых бачкоў" Л.Берфуса (прадстаўленне міжнародных тэатральных праект "НотоCosmos"). Прэм'ера.
■ 4 — "Бетон" (візуальная паэзія) Я.Харняга.
■ 6 — "Гэта ўсё яна" (драма) А.Іванова.